

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Olsztyn, dnia 7 stycznia 2016 r.

Poz. 92

UCHWAŁA NR X.78.2015 RADY GMINY STARE JUCHY

z dnia 17 listopada 2015 r.

w sprawie przyjęcia: Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Stare Juchy na lata 2015-2018.

Na podstawie art.7 ust.1 pkt 9 w zw. z art.18 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. 2015 poz. 1515) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. 2014, poz. 1446 z późn. zm.), Rada Gminy Stare Juchy uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program opieki nad zabytkami Gminy Stare Juchy na lata 2015-2018, stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Stare Juchy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Stanisław Piela

**Załącznik 1 do Uchwały Nr X.78.2015
Rady Gminy Stare Juchy
z dnia 17 listopada 2015 r.**

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY STARE JUCHY
NA LATA 2015-2018**

Stare Juchy 2015 r.

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP.....	3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	5
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	13
5. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY STARE JUCHY Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU	16
6. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO..... (RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY STARE JUCHY Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY)	21
7. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY STARE JUCHY	34
8. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	78
9. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY STARE JUCHY	80
10. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	84
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI	86
12. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	116

1. WSTĘP

Celem opracowania **Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Stare Juchy na lata 2015 – 2018** jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego występującego w jej granicach administracyjnych, zgodnie z przepisami ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014, poz. 1446). Program został opracowany zgodnie z wytycznymi Poradnika Metodycznego – Gminny Program Zabytków, przygotowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie.

Istotnym zagadnieniem uzasadniającym powstanie programu jest zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu, jak również jego promocja wśród mieszkańców oraz turystów. Funkcję tę można realizować między innymi poprzez edukację, poczynając od poziomu podstawowego oraz pobudzanie rozwoju turystyki. Działanie te mogą przyczynić się do przyspieszenia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy. Nieodzownym elementem tego typu działań jest budzenie w społeczeństwie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji, jak również zwrócenie uwagi na istniejącą wspólnotę kulturową. Aby to osiągnąć należy pobudzić świadomość właścicieli, użytkowników i jednostki samorządu terytorialnego, skłonić te grupy do współdziałania, wzbudzić ich odpowiedzialność za właściwy stan zachowania obiektów historycznych oraz aktywny udział w zakresie opieki nad zabytkami.

Niniejszy program jest pierwszym dokumentem tego rodzaju opracowanym dla Gminy Stare Juchy. Postanowiono, że w programowanym okresie, tj. w latach 2015-2018 działania podejmowane w jego ramach, będą dotyczyły przede wszystkim działań określanych jako „miękkie”, tj. działań o charakterze nieinwestycyjnym. Celem ich jest przede wszystkim promocja gminy i jej dziedzictwa kulturowego, jak również edukacja dotycząca opieki nad zabytkami połączona z wydarzeniami o charakterze historycznym. Mają one stanowić podstawę do działań podejmowanych w kolejnych okresach programowych, gdy świadomość w zakresie ochrony zabytków będzie większa.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną obowiązku wykonania **Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Stare Juchy na lata 2015 – 2018** jest *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.* (Dz. U. 2014, poz. 1446):

Art. 87. 1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obiekty zabytkowe – zabytki nieruchome i ruchome, podlegają na terytorium Polski ochronie prawnej na mocy wielu aktów prawnych:

3.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku

Obiekty zabytkowe są objęte ochroną prawną określoną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela:

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

3.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkami (Dz. U. 2014, poz. 1446).

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014, poz. 1446). Dla niniejszego *Programu...* zasadne jest przywołanie poniższych artykułów tej ustawy:

Art. 3. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 6.1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85 z późniejszymi zmianami),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 16.1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Art. 17.1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
 - 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
 - 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
 4. składowania lub magazynowania odpadów.
2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późniejszymi zmianami).

Art. 18.

1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19.

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1/ zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2/ inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3/ inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

1. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
2. wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Szczególnie ważną rolę *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* przypisuje właścicielowi lub posiadaczowi obiektu zabytkowego. Należy podkreślić, że dysponowanie zabytkiem powoduje – z jednej strony – obowiązki ciężące na właścicielu/użytkowniku, z drugiej jednak strony przysługują mu liczne prawa.

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 25.

1. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza: 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku; 2) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie; 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

2. W celu spełnienia wymagań, o których mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany nieodpłatnie udostępnić do wglądu właścicielowi lub posiadaczowi zabytku nieruchomego posiadaną przez siebie dokumentację tego zabytku oraz umożliwić dokonywanie niezbędnych odpisów z tej dokumentacji.

Art. 26.

1. W umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, przy określaniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do decyzji o oddaniu w trwały zarząd zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru.

Art. 27. Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

We wniosku należy wskazać zakres planowanych prac, ze wskazaniem zaplanowanych do zastosowania materiałów budowlanych i rozwiązań technicznych.

Art. 28.

Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w Art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o: 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia; 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia; 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany; 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

3.3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2014 r., poz. 379, 1072).

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów.

W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2014 r., poz. 379, 1072) zostały określone zadania własne gminy:

Art. 7.1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9/ kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.4. Inne akty prawne

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się także w innych obowiązujących ustawach, przede wszystkim:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2012 r., poz. 647.),

- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r. poz. 1409),

Art. 20, ust. 2:

W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt 2, oraz, w

zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

Art. 39

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

4. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r., poz. 1232.),
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2013 r., poz. 627),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r., poz. 518.),
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 402),
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2012 r., poz. 987),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z 2012 r., poz. 642).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz.U. z 2011 r., Nr 123, poz. 698).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017*

Art. 84 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* nakłada na Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego obowiązek sporządzenia *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*. Celem krajowego programu jest stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W krajowym programie zostały określone cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji. Zadaniem głównym polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższej przyszłości mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury.

Założenia do programu krajowego określiły cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

1. zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić),
2. zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
3. zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
4. zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
5. zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
6. zasady odwracalności metod i materiałów,
7. zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą postępowania konserwatorów – pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

Założenia do Programu krajowego określiły priorytety:

A/ w zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
2. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
3. Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
4. Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
5. Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
6. Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
7. Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
8. Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

B/ w zakresie działań o charakterze systemowym:

1. Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage).
2. Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.

C/ w zakresie systemu finansowania:

Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

D/ w zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

1. Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
2. Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.

3. Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

E/ w zakresie kształcenia i edukacji:

1. Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
2. Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.
3. Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

F/ w zakresie współpracy międzynarodowej:

1. Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
2. Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

**4.2. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami -
*Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 oraz Uzupełnienia Narodowej Strategii
Rozwoju Kultury na lata 2004–2020***

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013 jest elementem opracowanej w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. W 2005 roku MKiDN przygotowało uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020. Narodowy Program Kultury określa politykę rządu wobec zabytków i dziedzictwa kulturowego do 2013 r. Celem strategicznym programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych. Zawiera ona również ogólne wytyczne do konstruowania programu gminnego .

Przyjęte zostały następujące priorytety:

1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Działania realizowane w ramach tego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Program ten jest zgodny z Narodowym Planem Rozwoju oraz z Krajowym Programem Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na Lata 2014-2017. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

**5. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY STARE JUCHY Z DOKUMENTAMI
WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU**

5.1. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Warmińsko-Mazurskiego na Lata 2012-2015

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2012-2015 został przyjęty uchwałą nr XIII/240/11 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2011 r.

Ideą opracowania Programu Opieki nad Zabytkami dla województwa warmińsko-mazurskiego było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej.

W celu realizacji idei opracowania, w/w Program ustalił podstawowe zakresy podejmowanych działań, zmierzających do ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego województwa:

1. Zespolenie i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez:

- a/ realizację powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury;
- b/ powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną (ochrony przyrody), architektoniczną i przestrzenną, celną oraz polityką bezpieczeństwa;
- c/ włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania województwa;

- d/ uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków (w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego) łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju województwa;
- e/ uwzględnianie – w planach zagospodarowania przestrzennego – ochrony środowiska naturalnego powiązanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi oraz zespołami architektonicznymi;
- f/ opracowywanie gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami jako ważnego instrumentu kształtowania lokalnych strategii rozwoju;
- g/ wykorzystywanie nowej formy ochrony zabytków, jaką stanowi park kulturowy;

2. Opieka nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i

zespołów charakterystycznych dla województwa warmińsko-mazurskiego:

- a/ Wspieranie polityki konserwatorskiej dotyczącej m.in.: postępowania zgodnie z obowiązującymi standardami i zasadami konserwatorskimi, wykonywania kompleksowych dokumentacji obiektów zabytkowych poddawanych pracom konserwatorskim bądź rewaloryzacyjnym;
- b/ Inicjowanie, wspieranie i popularyzacja działań zmierzających do wyszukania nowych właścicieli lub dzierżawców dla obiektów zabytkowych wymagających zagospodarowania;
- c/ Dofinansowywanie wybranych prac badawczych i dokumentacyjnych związanych z najważniejszymi obiektami zabytkowymi – wprowadzenie systemu wojewódzkich grantów badawczych;
- d/ Dofinansowywanie prac konserwatorskich przy zabytkach, zgodnie z priorytetami określonymi w Programie;
- e/ Wdrożenie i realizacja programów opieki nad zabytkami o szczególnym znaczeniu dla tożsamości kulturowej województwa, tj. Program ochrony gotyckiej architektury ceglanej, Program ochrony i odnowy centrów historycznych miast oraz zespołów urbanistycznych powstałych w XIX i XX w., Program ochrony dziedzictwa wiejskiego, Program ochrony i odnowy architektury użyteczności publicznej, Program ochrony architektury przemysłowej i zabytków techniki, Program ochrony zabytkowych zespołów dworsko-parkowych, Program ochrony alei przydrożnych, Program ochrony sanktuariów pielgrzymkowych, Program ochrony architektury sakralnej XIX i XX wieku, Program ochrony kapliczek i krzyży przydrożnych.

3. Opieka nad zabytkami ruchomymi poprzez:

- a/ dokumentację;
- b/ konserwację;
- c/ działania promocyjne

4. Opieka nad zasobami muzeów

5. Program ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego województwa warmińsko-mazurskiego

W programie uznano obszar województwa warmińsko-mazurskiego za region o wyjątkowych walorach archeologicznego dziedzictwa kulturowego.

Decydują o tym przede wszystkim:

- stosunkowo duża liczba znanych stanowisk, w tym dobrze zachowanych i mających wyjątkowe znaczenie dla archeologii europejskiej. Przykładem może być sieć osad nawodnych kultury kurhanów zachodniobałtyjskich bądź też kompleksy grodzisk, kurhanów, itp.;
- charakter wielu z nich, ujawniający interesujące związki z terenami ościennymi, w tym szczególnie od wschodu i zachodu regionu;
- walory stosunkowo nieprzekształconego jeszcze środowiska naturalnego, z którym współgra archeologiczny krajobraz kulturowy (np. grodziska i kurhany, a także niektóre charakterystycznie posadowione stanowiska płaskie).

Strategia ochrony archeologicznych zasobów regionu powinna się skupić na następujących zadaniach:

- a/ współpracę ze środowiskiem tzw. „wykrywaczy” zmierzającą do pełnej kontroli ich działalności, a także dającą możliwości wykorzystania ich umiejętności w działaniach zmierzających do pełniejszego rozpoznania zasobów archeologicznych i zapobieganie działalności przestępczej polegającej głównie na nielegalnym handlu zabytkami archeologicznymi;
- b/ szerszą niż dotychczas edukację i popularyzację w zakresie potrzeby ochrony dziedzictwa archeologicznego poprzez organizacje plenerowych festynów i pokazów, szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych itp.;
- c/ wspieranie rewitalizacji zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- d/ wspieranie działań zmierzających do podejmowania prac konserwatorskich przy archeologicznych zabytkach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków;
- e/ powołanie Muzeum Archeologicznego – nowoczesnej placówki o randze wojewódzkiej o odpowiednim zapleczu magazynowym, której zadaniem byłoby m.in. systematyczne gromadzenia i eksponowanie pozyskiwanych w trakcie badań materiałów zabytkowych, a także ich konserwację i digitalizację.
- f/ utworzenie parków kulturowych, działających w oparciu o zabytki archeologiczne.

6. Ochrona dziedzictwa niematerialnego.

7. Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego – rozwój turystyki, działania edukacyjne, promocyjne.

- a/ utworzenie portalu internetowego, aktualizowanego na bieżąco, o wielowątkowym profilu informacyjnym na temat dziedzictwa kulturowego regionu;
- b/ stworzenie wojewódzkiego jednolitego systemu regionalnej popularyzacji i promocji zagadnień z zakresu ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, skierowanego do jednostek samorządu terytorialnego, szkół, organizacji pozarządowych itp.
- c/ działania wspierające wykorzystywanie obiektów zabytkowych (zwłaszcza nieużytkowanych) dla potrzeb rozwoju infrastruktury turystycznej;

- d/ realizacja programu ogólnospołecznej edukacji kulturowej; właściwa edukacja dzieci i młodzieży nastawiona na poznanie wartości tzw. „małych ojczyzn” i wskazanie potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego jako swoistego wyróżnika i świadectwa tożsamości regionalnej;
- e/ wydawanie i dofinansowywanie wydawnictw poświęconych zabytkom Warmii i Mazur;
- f/ promowanie i wspieranie przywracania lub utrzymywania w obiektach pierwotnych, historycznych funkcji;
- g/ współudział w organizacji i współfinansowanie imprez kulturalnych, zwłaszcza o znaczeniu ponadlokalnym, promujących dziedzictwo kulturowe;
- f/ działania związane z funkcjonowaniem szlaków edukacyjno-turystycznych po zasobach dziedzictwa kulturowego;
- g/ organizacja i rozszerzenie formuły Europejskich Dni Dziedzictwa.

5.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Stare Juchy zgodny jest z wyznaczonymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (uchwała nr XXXIII/505/02 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 lutego 2002 r.) celami polityki przestrzennej, zasadami ich realizacji oraz przyjętymi w planie kierunkami działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

Podstawowe cele polityki przestrzennej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, zapisane w planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego dotyczą:

- ochrony dziedzictwa kulturowego i historycznego jako filaru turystyki;
- otoczenia szczególną troską obiektów zabytkowych o randze krajowej i międzynarodowej a także obiektów o mniejszej randze lecz decydujących o odrębności regionalnej;
- przywrócenia zespołom staromiejskim ich historycznego charakteru (rewaloryzacja);
- zachowania historycznej zabudowy wiejskiej z układem drożnym oraz zabytkowych układów pałacowych, dworskich i parkowych;
- respektowanie w zagospodarowaniu przestrzennym bezkonfliktowego wkomponowania zabudowy w przestrzeń historyczną.

Rozwiązanie problemów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego będzie obejmowało przede wszystkim:

- działania ochronne i zabezpieczające, a także określenie zasobów i ich wartości;
- opracowanie strategii działań zmierzających do skutecznej i ciągłej ochrony, prawidłowego ich zagospodarowania i wypromowania;

- usystematyzowanie istniejących opracowań dotyczących krajobrazu kulturowego na fragmentach byłych województw włączonych w granice nowego regionu, dokonanie ich oceny według jednolitych kryteriów oraz uzupełnienie braków;
- przystosowanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji (np. turystyka).

5.3. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku

Założenia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Stare Juchy odwołują się do ogólnych treści przyjętych w Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku (uchwalonej przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego uchwałą nr XXXIV/474/05 z dnia 31 sierpnia 2005 r.). W/w dokument nie zajmuje się w stopniu szczegółowym zagadnieniami związanymi z ochroną i opieką nad zabytkami. Zakłada jednak rozwój, konserwację, rewaloryzację i zagospodarowanie dóbr kultury jako czynnik powiązany z rozwojem produktów turystycznych, zwłaszcza urozmaiceniem oferty w zakresie turystyki kulturowej. Wskazuje także na potrzebę włączenia obiektów zabytkowych do procesu integracji województwa i budowania tożsamości regionalnej poprzez rozszerzenie w programach nauczania historii regionu zagadnień z zakresu dziedzictwa kulturowego.

5.4. Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Elckiego do Roku 2016

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Elckiego, zaktualizowany w 2008 roku nie zajmuje się problematyką dziedzictwa kulturowego. Autorzy opracowania wymieniają jedynie, najciekawsze ich zdaniem obiekty zabytkowe oraz wskazują na konieczność przeprowadzania remontów i renowacji obiektów zabytkowych w celu poprawienia estetyki otoczenia.

5.5. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Elckiego do roku 2016

Podobnie jak omówiony wyżej Plan Rozwoju Lokalnego, także Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Elckiego nie zajmuje się zagadnieniami związanymi z ochroną i wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego.

6. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO (RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY STARE JUCHY Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY)

6.1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Stare Juchy

Podstawowym dokumentem planistycznym określającym perspektywiczne kierunki i uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego jest Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Stare Juchy przyjęte Uchwałą Nr XXV/84/00 Rady Gminy Stare Juchy z dnia 30 października 2000 r.

W Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Stare Juchy dokonano waloryzacji krajobrazu kulturowego, sprecyzowania wytycznych konserwatorskich oraz zestawiono wszystkie obiekty zabytkowe podlegające ochronie.

6.2. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Na terenie gminy Stare Juchy obowiązują następujące plany zagospodarowania przestrzennego:

- Uchwała Nr IX/47/03 z dnia 17 października 2003 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na terenie obrębu Skomack Wielki – działki nr 355/3 i 355/4 (Dz. U. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 21 listopada 2003r., Nr 178, poz. 2147);
- Uchwała Nr XVII/83/04 z dnia 29 czerwca 2004 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w miejscowości Jeziorowskie, Gmina Stare Juchy, oznaczonego w operacie ewidencji gruntów numerami 28/1, 28/2, 29/3 (Dz. U. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 sierpnia 2004r., Nr 108, poz. 1355);
- Uchwała Nr XVIII/87/04 z dnia 20 sierpnia 2004 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w Starych Juchach, oznaczonego nr 220/1, 220/3, 220/4 (Dz. U. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 10 listopada 2004r., Nr 156, poz. 1930);
- Uchwała Nr XVIII/88/04 z dnia 20 sierpnia 2004 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zespołu elektrowni wiatrowych w obrębie geodezyjnym Panistruga na działce nr 10/3, gmina Stare Juchy (Dz. U. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 13 października 2004r., Nr 141, poz. 1756);
- Uchwała Nr XXVIII/135/05 z dnia 21 września 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego we wsi Orzechowo, Gmina Stare Juchy, obejmującego działki o numerach ewidencyjnych 209/7, 209/9, 209/13, 209/14, 209/15, 209/16 (Dz. U. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 października 2005r., Nr 160, poz. 1813);
- Uchwała Nr XXX/144/05 z dnia 23 listopada 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Liski, gmina Stare Juchy, obejmującego dz. o nr ewid. 59/3, 59/4, 59/5, 59/7, 59/8, 59/9, 59/11, 59/12, 59/19, 59/28, 59/29, 59/30, 59/31, 59/32, 59/33, 59/34, 59/36 oraz części działek o nr ewid 59/35 i 59/37 (Dz. U. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 stycznia 2006 r., Nr 9, poz. 258);

- Uchwała Nr XXX/145/05 z dnia 23 listopada 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Jeziorowskie, gmina Stare Juchy, obejmującego działkę oznaczoną numerem 30 (Dz. U. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 stycznia 2006 r., Nr 9, poz. 259);
- Uchwała Nr XXXII/161/06 z dnia 15 lutego 2006 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Juchy, dotyczącego części obrębu geodezyjnego 20 – Stare Juchy, obejmującego działkę o numerze geodezyjnym 5 i część działki 1;
- Uchwała Nr XXXII/162/06 z dnia 15 lutego 2006 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Juchy, dotyczącego części obrębu geodezyjnego 20 – Stare Juchy, obejmującego działkę o numerze geodezyjnym 80/4 (Dz. U. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 07 kwietnia 2006 r., Nr 45, poz. 933);
- Uchwała Nr XXXV167/06 z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Juchy, dotyczącego części obrębu geodezyjnego 20 – Stare Juchy, obejmującego działkę o numerze geodezyjnym 5 i część działki 1 (Dz. U. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 08 września 2006 r., Nr 131, poz. 2031);
- Uchwała Nr IX/42/07 z dnia 31 maja 2007 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Jeziorowskie, Gmina stare Juchy, obejmującego działki o nr ewid. 1/4, 10, 11, 13/1, 14/1, 70 oraz część działki o nr ewid. 71 (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 18 lipca 2007 r., Nr 104, poz. 1481);
- Uchwała nr XI/52/07 z dnia 28 sierpnia 2007 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na terenie obrębu Skomack Wielki – działki nr 355/3 i 355/4 (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 16 października 2007 r., Nr 154, poz. 2043);
- Uchwała Nr XIII/60/07 z dnia 18 października 2007r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie wsi Nowe Krzywe obejmującego tereny podzielonych gruntów o numerach ewidencyjnych: 4 i 22 (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 17 grudnia 2007 r., Nr 196, poz. 2503);
- Uchwała Nr XXVII.162.2012 z dnia 20.12.2012r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie Nowe Krzywe gmina Stare Juchy - Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Warmińsko- Mazurskiego PN.4131.100.2013 z dnia 30 stycznia 2013r. stwierdzające nieważności § 1 ust. 3 pkt 1, § 3 ust. 2 pkt 2 tiret czwarty, § 4 w zakresie, w jakim odwołuje się on do jednolitego tekstu planu , stanowiącego załącznik nr 1 do ww. uchwały (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 20 lutego 2013 r., poz. 919);
- Uchwała Nr XXI/110/08 z dnia 30 maja 2008r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Grabnik, Gmina Stare Juchy (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 24 lipca 2008 r., Nr 114, poz. 1916);

- Uchwała Nr XXV/132/08 z dnia 21 sierpnia 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Stare Juchy, Gmina Stare Juchy, obejmującego część działek o nr ewid. 10/3, 6/1 i 7 (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 07 października 2008 r., Nr 158, poz. 2265);
- Uchwała Nr XXXI/168/09 z dnia 30 stycznia 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Orzechowo, Gmina Stare Juchy (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 23 marca 2009 r., Nr 41, poz. 665);
- Uchwała Nr XXXI/169/09 z dnia 30 stycznia 2009 r. w sprawie w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Skomack Wielki, Gmina Stare Juchy (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 23 marca 2009 r., Nr 41, poz. 666);
- Uchwała Nr XXXIV/180/09 z dnia 27 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie Liski (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 21 maja 2009 r., Nr 67, poz. 1093);
- Uchwała Nr XXXIV/181/09 z dnia 27 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy rekreacji indywidualnej z zielenią urządzoną, położonych w obrębie Liski, Gmina Stare Juchy (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 20 maja 2009 r., Nr 66, poz. 1072);
- Uchwała Nr XL/206/09 z dnia 31 sierpnia 2009 r. w sprawie w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Liski, Gmina Stare Juchy, zwanego „Liski (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 05 października 2009 r., Nr 146, poz. 2141);
- Uchwała Nr XLII/215/09 z dnia 26 października 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Szczecinowo, dz. nr 6, Gmina Stare Juchy (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 17 grudnia 2009 r., Nr 192, poz. 2606);
- Uchwała Nr XLVI/250/2010 z dnia 09.02.2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Szczecinowo, gmina Stare Juchy, zwanego "Szczecinowo-2" (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 marca 2010 r., Nr 38, poz. 703);
- Uchwała Nr XLVI/251/2010 z dnia 09.02.2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Dobra Wola, gmina Stare Juchy (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 marca 2010 r., Nr 38, poz. 704);
- Uchwała Nr XLVIII/264/2010 z dnia 07.04.2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Gorło (dz. nr 181 i 181.1), gmina Stare Juchy (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 maja 2010 r., Nr 69, poz. 1090);
- Uchwała nr LI/281/2010 z dnia 30.06.2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Jeziorowskie, dz. nr ewid. 48, 58 i cz. dz. nr ewid. 75, Gmina Stare Juchy (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 05 sierpnia 2010 r., Nr 119, poz. 1666);

- Uchwała nr XI.49.2011 z dnia 26.08.2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Zawady Elckie (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 11 października 2011 r., Nr 149, poz. 2314);
- Uchwała Nr XVI.91.2012 z dnia 27.02.2012 r. w sprawie uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Gorło, gmina Stare Juchy (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego z dnia 2 kwietnia 2012 r. poz. 1177);
- Uchwała Nr XVI.92.2012 z dnia 27.02.2012 r. w sprawie uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Laśmiady, gmina Stare Juchy (Dz. Urz. Woj. Warmińsko-Mazurskiego z dnia 2 kwietnia 2012 r. poz. 1178);
- Uchwała Nr XX.111.2012 z dnia 27.06.2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Gorło (dz. nr 109/8, 49/1, 66 i cz. dz. nr 93), gmina Stare Juchy (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 23 sierpnia 2012 r. poz. 2330);
- Uchwała Nr XX.112.2012 z dnia 27.06.2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Stare Juchy (dz. nr 555, 556.1), gmina Stare Juchy (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 23 sierpnia 2012 r. poz. 2331);
- Uchwała Nr XXXVI.240.2013 Rady Gminy Stare Juchy z dnia 28 sierpnia 2013 r. w sprawie stwierdzenia braku naruszenia ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Juchy, uchwalonego uchwałą Nr XXV/84/2000 Rady Gminy Stare Juchy z dnia 30 października 2000r. z późniejszymi zmianami
- Uchwała Nr XXXVI.241.2013 Rady Gminy Stare Juchy z dnia 28 sierpnia 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Szczecinowo, gmina Stare Juchy, zwanego "Szczecinowo - 3" (Dz. Urz. Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 15 października 2013 r. poz. 2872).

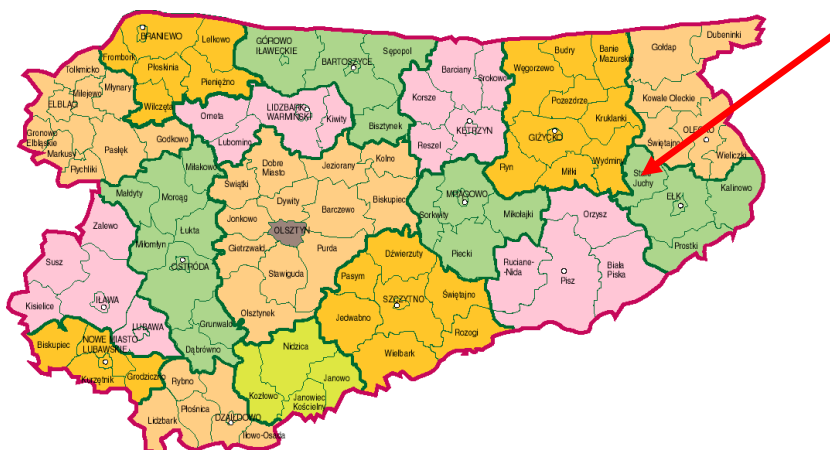
Prawo stanowi, że w stosunku do obiektów budowlanych i obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, ale ujętych w ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Organ konserwatorski w postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 39 ust. 3 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane wypowiada się w zakresie swojej właściwości na temat przedstawionego projektu budowlanego i wpływu zamierzenia inwestycyjnego na chronione właściwości obszaru/obiektu, które zakwalifikowały go do ewidencji zabytków, analizując konkretne rozwiązania projektowe. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytku.

Uzgodnienia projektów budowlanych obiektów realizowanych w strefie A pełnej ochrony konserwatorskiej, w przypadku inwestycji dotyczącej obiektu lub obszaru, który nie jest ujęty w gminnej ewidencji zabytków, a przepisy planu miejscowego nadal nakładają obowiązek uzyskania uzgodnienia konserwatorskiego, wojewódzki konserwator zabytków może zająć stanowisko w drodze pisma urzędowego na wniosek inwestora, np. wg art. 32 ust 1 pkt 2 ustawy – Prawo budowlane.

7. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

7.1. Ogólne informacje na temat historii i dziedzictwa kulturowego gminy¹

Gmina Stare Juchy położona jest w województwie warmińsko-mazurskim, na Pojezierzu Elckim. Wchodzi w skład powiatu elckiego. Gmina Stare Juchy graniczy z następującymi gminami: Elk (powiat elcki) oraz Świętajno (powiat olecki), Wydminy (powiat giżycki) i Orzysz (powiat piski).

Podział administracyjny województwa warmińsko-mazurskiego i położenie Gminy Stare Juchy

Źródło: www.osp.org.pl

Do XIII wieku okolice dzisiejszej gminy Stare Juchy zamieszkiwali Jaćwingowie. Ten spokrewniony z Prusami i Litwinami lud dzielił się na włości - przypominające szczepy. Jaćwingowie ze zmiennym szczęściem toczyli boje z książętami polskimi i ruskimi. Dopiero starcie z potęgą krzyżacką ok. 1280 r. przyniosło im druzgocącą klęskę. Jaćwingowie odeszli w niepamięć, część z nich uciekła na Mazowsze i Litwę, część Krzyżacy przesiedlili. Na prawie sto lat teren dzisiejszej gminy Stare Juchy opustoszał. Po jej pierwotnych mieszkańcach pozostały ślady grodzisk, m.in. w Gorłótku, Grabniku, Rogalach, Skomacku Wielkim i Starych Juchach.

¹ Na podstawie www.encyklopedia.warmia.mazury.pl

Bałamutowo - pierwsza wiadomość o miejscowości pochodzi z 1560 roku. Bałamutowo (wówczas nazywane *Grysowa Volia*) liczyło 23 łany wraz z trzema łanami sołeckimi.

Czerwonka - miejscowość powstała prawdopodobnie w połowie XVI wieku. W 1548 roku otrzymała przywilej lokacyjny. Liczące trzy łany sołectwo zakupił Paweł Brunak, który zobowiązał się obsadzić 30 łanów na prawie chełmińskim. Wieś należała do parafii ewangelickiej w Grabniku. Początkowo w źródłach wieś występowała jako *Rothenflys*, *Rotfliess*, ale ostatecznie utrwaliła się nazwa *Cirwonken*, *Czirwonken*.

Dobra Wola - poprzednia nazwa wsi to *Dobrowolla*. Brak pewnych informacji dotyczących najstarszych dziejów wsi.

Gorło - w 1475 roku komtur Bernard von Balzhofen wydał przywilej dla miejscowości. Nadanie trafiło do rąk Wojtka i Jakiela. Dobra położone nad jeziorem Ułówki (*Alawcken*) liczyły piętnaście łanów. Nazwa wsi – „*Gorle*” pojawiła się na początku XVI wieku. W 1548 roku przywilej lokacyjny został odnowiony przez księcia Albrechta.

Gorłówek - wieś została założona przez Macieja i Stefana Gorłów, którym w roku 1563 starosta straduński Wawrzyniec von Halle wystawił dokument kupna. Otrzymali pięć włók sołeckich na prawie chełmińskim w celu założenia wsi czynszowej na 47 włókach. W 1601 roku wieś nazwano „*Gorlick*”, ale dwadzieścia lat później pojawiła się wersja „*Gorloffken*”.

Grabnik - w 1484 roku komtur ryński Jerzy Ramung von Rameck nadał 60 łanów na prawie chełmińskim między jeziorami Rogale i Sawindą Wielką. Cztery łany przypadły sołtysowi Jerzemu Succe, pozostałe otrzymali chłopci. Nazwa miejscowości wywodzi się od staropruskiego słowa „*grabnis*” oznaczającego buk.

Jeziorowskie - w 1471 roku komtur Wit von Giech wystawił przywilej dla wsi służebnej. Miejscowość została nadana Piotrowi Jeziorowskiemu. Dobra liczyły osiem łanów na prawie magdeburskim. Początkowo dobra zwano Pękami. Obecna nazwa znana była na początku XVI wieku jako „*Gezeroffsky*”.

Kałtki - wraz z Olszewem wykształciły się w drugiej połowie XVI wieku z miejscowości Kałamarz. W roku 1480 Marcin Kałtka i Mikołaj otrzymali 40 łanów na prawie magdeburskim, dając początek miejscowości Kałamarz (*Calmars*, *Kalmars*). Po równym podziale dóbr Kałtki liczyły 20 łanów. Miejscowość została wymieniona w wykazie osad należących do burgrabiego straduńskiego z roku 1513.

Królowa Wola - pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1579 roku. Wieś, zwana wówczas Zalesiem (*Saliesche*), liczyła w tym czasie 28 łanów. Nazwa „*Krollowollen*” pojawiła się pod koniec XVI wieku. W 1563 roku nieznanemu z imienia sołtys nabył dodatkowe trzy łany na prawie chełmińskim od starosty elckiego Jerzego von Kröstena.

Łaśmiady - wieś lokowana na prawie chełmińskim.

Liski - wieś powstała w ramach kolonizacji południowych i wschodnich obszarów państwa Zakonu Krzyżackiego. W 1481 roku komtur brandenburski Jan von Tieffen wystawił przywilej dla dóbr położonych między jeziorami Garbas i Rękaty oraz dobrami Liski (*Lische*). Dokument został wydany dla niejaki: Jana, Stanisława i Marcina, którzy byli zobowiązani do wystawienia jednej służby zbrojnej, a nowe dobra miały zwać się Knotelbork (*Knottelberge*) i obejmować piętnaście łanów na prawie magdeburskim.

W tym samym roku lub rok później komtur von Tieffen nadał w tej samej okolicy kolejnych piętnaście łąnów na prawie magdeburskim dla niejakich: Jana, Stanisława, Pawła, Tomasza, Marcina i Mikołaja, którzy również mieli obowiązek wystawienia jednej służby. Na początku XVI wieku Liski weszły w skład Knotelborka, zaś od 1519 roku całość dóbr zwana była Liskami (*Liesske, Lyssckenn*). Jeszcze w pierwszej połowie XVI wieku wieś powiększyła się o kolejne dwa łąny.

Nowe Krzywe – komtur Bernard von Balzhofen w roku 1475 wydał przywilej istniejącej już osadzie Nowe Krzywe. Nadanie pięciu łąnów, położonych między Starymi Krzywymi a bagnem zwanym Mase (*Masebruch*) trafiło w ręce Jakuba, Stańki i Jana. Do połowy XVI stulecia osada nosiła nazwę „*Sattus*” i dopiero od 1566 roku pojawiła się w znanej wersji (*Krzisele*, potem *Klein Krziewen*).

Olszewo - w 1480 roku komtur Jan von Tieffen nadał 40 łąnów na prawie magdeburskim Marcinowi Kałtce i Mikołajowi. Dobra nazywały się Kałamarz (*Kalmars*). W drugiej połowie XVI stulecia powstały z nich dwa odrębne majątki: Olszewo i Kałtki, liczące po dwadzieścia łąnów. Olszewo zostało wymienione w wykazie osad z 1513 roku należących do burgrabiego starduńskiego.

Orzechowo założono na prawie magdeburskim przed 1538 rokiem. W roku 1538 książę Albrecht nadał przywilej lokacyjny sołtysom istniejącej już wsi *Orsechkowa* – Janowi Górskiemu i Marcinowi Łojowi. Otrzymali tym samym potwierdzenie nadania na prawie chełmińskim 66 łąnów nad jeziorem Szóstak. Nazwa miejscowości pochodzi od jeziora noszącego wówczas nazwę *Orsechowa*.

Panistruga - w 1550 roku książę Albrecht nadał piętnaście łąnów na prawie lennym braciom Janowi i Stanisławowi Panistrugom. Miejscowość istniała jednak już w 1540 roku. Prawdopodobnie swoje założenie Panistruga zawdzięcza działalności burgrabiego Piotra Schwatza i to on zapewne sprzedał dobra ojcu Jana i Stanisława. Nazwa osady wywodzi się od nazwiska założycieli i była stosowana już w 1540 roku.

Płowce - wieś powstała w 1475 roku. Komtur brandenburski Bernard von Balzhofen nadał Stańkowi, Iwańskowi, Marcinowi i Janowi osiem włók na prawie magdeburskim pod Krzywem. W 1531 roku pięć włók nabyli Michał i Marek Bogdanowicze.

Rogale - przed przybyciem Zakonu Krzyżackiego okolicę tę zamieszkiwali Prusowie; we wsi znajduje się grodzisko pruskie. Trudno ustalić datę powstania wsi, natomiast przywilej lokacyjny otrzymała ona przed wybuchem wojny trzynastoletniej (1454–1466). Była to wieś czynszowa.

Skomack Wielki - nazwa miejscowości wywodzi się od imienia wodza Jaćwiegów - Skomanda (Skumanda), który został wiernym poddanym Zakonu Krzyżackiego. Wieś założono w roku 1499, kiedy to Jan Grabnik otrzymał ziemię w celu założenia nowej osady .

Sikory Juskie - miejscowość otrzymała przywilej od księcia Albrechta w roku 1556. Założycielem dóbr służebnych był Piotr Schwartz, który utworzył między innymi dobra Łaśmiady, Dorsze czy Trętowskie. Schwartz sprzedał następnie piętnaście łąnów w Sikorach. To właśnie te dobra zostały nadane na prawie magdeburskim synom Stanisława Króla – Dawidowi, Łukaszowi, Marcinowi, Józefowi oraz Piotrowi Rostkowi, Marcinowi Czyńczowi i Marcinowi Czesiowi.

Stare Juchy - nazwa miejscowości związana jest ze znajdującym się w okolicach Orlej Juchy miejscem kultu religijnego Jaćwingów, gdzie miano składać krwawe ofiary. Jeden z największych na Mazurach głaz narzutowy, który według legendy jest owym dawnym ołtarzem ofiarnym Jaćwingów, został uznany za pomnik przyrody. Stare Juchy istniały z pewnością przed rokiem 1471, w którym ponowiono lokację funkcjonującej już wsi. Miejscowość powstała na 36 łanach na prawie magdeburskim.

Parafia powstała w roku 1487. Ufundował ją komtur Bernard von Balzhofen. W źródłach z lat 1540–1543 pojawiają się informacje o czterech karczmach istniejących we wsi. W czasie epidemii dżumy w latach 1709–1711 zmarło 88 mieszkańców. Według źródeł z lat 1740–1742 we wsi działała szkoła parafialna. W Starych Juchach zachował się dwór, który powstał na miejscu zniszczonej w czasie I wojny światowej budowli pochodzącej z 2. połowy XVIII stulecia. Od 1854 do 1945 roku majątek ziemski wraz z dworem należał do rodziny Gruber przybyłej do Prus w roku 1721 z Salzburga.

Szczecinowo - początki miejscowości wiążą się kupnem w 1544 roku czterech łanów sołeckich przez Rafała i Adama Bronaków spod Elku. Miejscowość, która początkowo nosiła nazwę *Sonstag*, została założona na prawie chełmińskim. Na obszarze otrzymanej ziemi nad jeziorem Szóstak mieli założyć nową osadę.

Zawady Elckie - miejscowość założono jako wieś czynszową, do XVI wieku na prawie chełmińskim. W roku 1541 starosta Kaspar von Aulack sprzedał trzy łany sołeckie wraz z karczmą Jakubowi z Litwy, który zobowiązał się do założenia nowej wsi nad jeziorem Łaśmiady. Miejscowość zaczęto nazywać „*Sawaden*”. W 1563 roku w źródłach osada pojawiła się jako „*Sofadenn*”, a w 1579 roku jako „*Sowath*”.

Sekularyzacja zakonu i urzędowe wprowadzenie wyznania ewangelickiego na Mazurach w zasadzie zakończyły osadnictwo polskie. W połowie XVI wieku sytuacja w okolicach Starych Juch ustabilizowała się i rozpoczął się proces integracji ludności. Często dokonywała się ona na gruncie języka polskiego, który przeważał w kościołach i szkole. Bardzo wiele w dziedzinie szkolnictwa i drukarstwa dokonał Jan z Sącza, sprowadzony na Mazury przez księcia Albrechta w 1536 r. Przybysz otrzymał od władcy Regielnicę i przybrał nazwisko Malecki. Dzieło ojca kontynuował Hieronim Malecki, który dał początek całej dynastii pastorów mazurskich. Od jego nazwiska wywodzi się też nazwa założonej przez niego w 1566 r. wsi - Maleczewo (Malczewo) (na terenie dzisiejszej Gminy Elk). W wiekach XVII i XVIII stopniowy rozwój tych terenów hamowały wojny oraz epidemie. Szczególne spustoszenie poczynił najazd Tatarów w 1656 r., barwnie opisany w "Potopie" Henryka Sienkiewicza. Wiele wsi zostało kompletnie zrujnowanych. Jeszcze większą klęską była epidemia dżumy w latach 1709 - 1711. Niektóre wsie wymarły. Pomimo takich spustoszeń król Fryderyk Wilhelm I w 1724 roku zakazał osiedlania się tu przybyszów z ziem polskich i litewskich. Sprowadzano natomiast Niemców. Należy wspomnieć o niezwyklej rozwoju w owym czasie szkółek wiejskich. W połowie XVII wieku istniały one w wielu wsiach regionu.

Pierwsza połowa XIX wieku to niekorzystny okres w dziejach tej ziemi. Wojny napoleońskie, dla okolic Starych Juch były prawdziwym nieszczęściem. W 1812 roku najpierw maszerujące na Moskwę dwa korpusy bawarskie stacjonowały między Elkiem a Witynami i pustoszyły okolicę, później powracające z Rosji niedobitki wielkiej armii przyniosły tu niepokoje i choroby. W 1. połowie XIX stulecia tereny te zdziesiątkowały epidemie cholery (lata 1831, 1837, 1844, 1853-54).

Najstraszniejszą była ta z roku 1844, powiązana z klęską głodu - skutkiem niebywałego nieurodzaju. Sytuacją zainteresował się sam król Fryderyk Wilhelm IV, który przybył do Ełku w 1854 r. Trudno ocenić, na ile uspokoił nastroje, warto zauważyć, że rewolucyjne hasła Wiosny Ludów 1848 r. znalazły tu żywy oddźwięk. Druga połowa XIX wieku to okres szybszego rozwoju. Wpłynęły na to zarówno rozbudowa dobrych dróg do Królewca, Olecka i Gołdapi, jak też linii kolejowych: do Królewca (1868), Grajewa, czyli ówczesnej granicy (1871), do Gołdapi i Pisz (1879). Ten w miarę pomyślny okres został przerwany wybuchem I wojny światowej. W pierwszych jej miesiącach (VIII 1914 - II 1915) w okolicach Ełku toczyły się intensywne walki, a miasto było trzykrotnie zajmowane przez wojska rosyjskie i systematycznie niszczone. Po wojnie losy zrujnowanego regionu pozostawały niepewne, o jego przyszłości rozstrzygnął plebiscyt, którego wynik zadecydował o przynależności Mazur do państwa niemieckiego.

Tereny mazurskie najpierw odczuły skutki kryzysu ekonomicznego lat międzywojennych, później ideologii hitlerowskiej z hasłami "wojny totalnej" i "spalonej ziemi". Rok 1945 zamknął wschodniopruski rozdział w historii tych terenów. Ofensywa wojsk sowieckich z końca stycznia wywołała popłoch wśród mieszkańców regionu. Większość z nich opuściła domostwa i uciekła na zachód. Skalę zjawiska uzmysłowić mogą liczby dotyczące głównego miasta powiatu - Ełku: w 1939 roku mieszkało w nim 16.243 osób, w lipcu 1945 r. przebywało tu 1.765 osób, w tym 350 Niemców. Przez kilka miesięcy wyludnionymi terenami administrowały sowieckie komendantury wojenne. W kwietniu 1945 r. ukonstytuowały się w Ełku władze powiatowe, którymi kierował starosta Władysław Niksa. Rozpoczął się najnowszy etap w historii tych ziem. Jego pierwsze lata zajęło zasiedlanie opuszczonych gospodarstw przez repatriantów z Kresów oraz ludność z pobliskich regionów: Łomżyńskiego i Suwalszczyzny. Z resztkami autochtonów przybysze utworzyli nową społeczność. Ważną rolę w jej integracji odegrały struktury administracyjne. Do 1950 roku obowiązywała w Polsce - w ogólnym zarysie - przedwojenna struktura administracji publicznej. Ważną rolę pełniły w niej gminy - jednostki samorządu terytorialnego znane w Polsce już w XII wieku. Ich konstrukcję prawną w II Rzeczypospolitej ustalono w 1933 roku. Reforma z roku 1950 zniósła samorządowość gmin, czyniąc gminne rady narodowe organami władzy państwowej. Cztery lata później gminy zlikwidowano, zastępując je gromadami. Na terenie powiatu ełckiego istniało 15 gromad. Przetrwały one do lat 70. XX w. W roku 1973 przywrócono gminy; na czele każdej z nich stanął naczelnik - urzędnik administracji państwowej. Przemiany ostatnich lat nie wpłynęły na kształt terytorialny gminy, zmieniły jednak jej sytuację prawną: stała się jednostką samorządową, a na jej czele stanął wójt.

7.2. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na terenie gminy Stare Juchy znajduje się 31 obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną wynikającą z ujęcia ich w rejestrze zabytków województwa warmińsko-mazurskiego, prowadzonym przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zestawienie 1. Wykaz obiektów zabytkowych z terenu Gminy Stare Juchy objętych ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
1.	Dobra Wola, dz. geod. nr 37	cmntarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	A-3392 z 12.10.1992 r.
2.	Gorło, dz. geod. nr 155/1	cmntarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.	A-3390 z 12.10.1992 r.
3.	Grabnik, dz. geod. nr 240	kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej	1865 r.	A-1853 z 25.02.1987 r.
4.	Grabnik, dz. geod. nr 242	cmntarz wojenny z czasów I wojny światowej	1914-1915 r.	A-3183 z 23.08.1991 r.
5.	Jeziorowskie, dz. geod. nr 7	cmntarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	XIX w.	A-3394 z 13.10.1992 r.
6.	Olszewo, dz. geod. nr 51	cmntarz ewangelicki, dawny___z mogiłą wojenną z czasów I wojny światowej	XIX w.	A-3396 z 13.10.1992 r.
7.	Orzechowo, dz. geod. nr 262 i 263	cmntarz ewangelicki, rodzinny	2. połowa XIX w.	A-4005 z 8.09.1997 r.
8.	Stare Juchy, ul. Elcka 1	kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki, parafialny p.w. Niepokalanego Serca	XVI w., 1885-1886 r.	A-587 z 27.11.1966 r.
9.	Stare Juchy, ul. Elcka 19	budynek szkoły polskiej, murowany	koniec XIX w.	A-3190 z 11.09.1991 r.

10.	Stare Juchy, ul. Leśna, dz. geod. nr 560/6	cmmentarz wojenny żołnierzy armii niemieckiej i rosyjskiej z czasów I wojny światowej	1914-1915 r.	A-3652 z 28.12.1993 r.
11.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	dwór murowany w zespole dworsko- folwarcznym Orla Jucha	1916 r.	A-1605 z 12.11.1985 r.
12.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	ogrodzenie murowane z bramą w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.
13.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	obora murowana w zespole dworsko- folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.
14.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	stodoła drewniana w zespole dworsko- folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.
15.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	spichlerz murowany w zespole dworsko- folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.
16.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	młyn murowany w zespole dworsko- folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.
17.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	gorzelnia murowana w zespole dworsko- folwarcznym Orla Jucha	1921 r.	A-1605 z 12.11.1985 r.
18.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	magazyn pasz, murowany w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.

19.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	magazyn spirytusu, murowany w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.
20.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	stajnia koni roboczych, murowana w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.
21.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/9	stajnia koni wyjazdowych, murowana w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.
22.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	kotłownia – stolarnia, murowana w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.
23.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	budynek gospodarczy, murowany w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.
24.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	budynek gospodarczy, murowano-drewniany w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.
25.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	budynek gospodarczy, murowany w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r.
26.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/14	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.	A-1605 z 12.11.1985 r. A-591 z 30.11.1966 r.
27.	Stare Juchy, dz. geod. nr 33	cmentarz ewangelicki rodziny Gruberów w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	2. połowa XIX w.	A-3395 z 13.10.1992 r.

28.	Stare Juchy, obręb Liski, dz. geod. nr 224/1 – przy drodze do wsi Nowe Krzywe	cmentarz wojenny żołnierzy armii niemieckiej i rosyjskiej z czasów I wojny światowej	1914-1915 r.	A-3562 z 16.09.1993 r.
29.	Stare Krzywe, dz. geod. nr 82	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	A-3400 z 20.10.1992 r.
30.	Szczecinowo, dz. geod. nr 74/1	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	A-3401 z 20.10.1992 r.
31.	Szczecinowo, dz. geod. nr 201	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.	A-3402 z 20.10.1992 r.

7.3. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminna ewidencja zabytków Gminy Stare Juchy, poza zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków, obejmuje także obiekty nierejestrowe. W przewadze są to zabytki budownictwa murowanego w typie wiejskim (budynki mieszkalne), obiekty użyteczności publicznej oraz sakralne.

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie
1.	Bałamutowo 1	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
2.	Bałamutowo 3	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
3.	Bałamutowo 5	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
4.	Bałamutowo 7	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
5.	Bałamutowo 8	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX - początek XX w.
6.	Bałamutowo 11	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynki gospodarcze, murowany i drewniany	początek XX w.

7.	Bałamutowo 12	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	lata 20. XX w.
8.	Bałamutowo 13	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
9.	Bałamutowo 14	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
10.	Bałamutowo 17	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
11.	droga Nr Bałamutowo – Malinówka – droga nr 1857N	aleja przydrożna, Bałamutowo – Malinówka – droga nr 1857N na całej długości	początek XX w.
12.	Czerwonka, dz. geod. nr 485/4 (obręb Grabnik)	cmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	połowa XIX w.
13.	Czerwonka, dz. geod. nr 93 i 94	park krajobrazowy w zespole dworsko- folwarcznym	początek XX w.
14.	Czerwonka 1	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
15.	Czerwonka 7	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
16.	Czerwonka 8	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
17.	Czerwonka 9	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
18.	Czerwonka 12	budynek mieszkalny, murowany	1916 r.
19.	Czerwonka 14	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.

20.	Czerwonka 15	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
21.	Czerwonka 17	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
22.	Dobra Wola 1	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynki gospodarcze, murowany i drewniany	początek XX w.
23.	Dobra Wola 3	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
24.	Dobra Wola 5	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
25.	Gorło, dz. geod. nr 144	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.
26.	Gorło, dz. geod. nr 140	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.
27.	Gorło 4	budynek szkoły, murowany	koniec XIX – początek XX w.
28.	Gorło 6	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
29.	Gorło, droga Nr 1915N	aleja przydrożna, droga przez wieś Gorło	początek XX w.
30.	Gorłówko, dz. geod. nr 14	cmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.
31.	Gorłówko, dz. geod. nr 16/3	pomnik ku czci mieszkańców wsi poległych podczas I wojny światowej, ob. kapliczka	lata 20. XX w.
32.	Gorłówko 2	budynek młyna z częścią mieszkalną	początek XX w.
33.	Gorłówko 4	budynek szkoły, murowany	lata 20.-30. XX w.
34.	Gorłówko 6	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.

35.	Gorłówko 7	budynek mieszkalny, murowany z ryglową ścianą szczytową	koniec XIX w.
36.	Gorłówko 11	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
37.	Gorłówko 15	budynek mieszkalny, murowany (trojak)	początek XX w.
38.	Gorłówko 17	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.
39.	Gorłówko 18	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
40.	Gorłówko 21	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
41.	Gorłówko, naprzeciwko nr 21	transformator murowany	koniec XIX w.
42.	Gorłówko 22	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
43.	Gorłówko 23	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
44.	Gorłówko 23	budynek mieszkalny, murowany (drugi)	początek XX w.
45.	Gorłówko 29	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
46.	Gorłówko 32	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany, - dwa budynki gospodarcze	koniec XIX – początek XX w.
47.	Gorłówko 32	cegielnia (ruiny z kominem)	koniec XIX – początek XX w.
48.	Grabnik, dz. geod. nr 204	cmentarz ewangelicki, dawny, ob. Parafialny	połowa XIX w.

49.	Grabnik, dz. geod. nr 239/1 i 239/2	pomnik ku czci mieszkańców parafii poległych podczas I wojny światowej	lata 20. XX w.
50.	Grabnik 3	budynek szkoły, murowany	koniec XIX – początek XX w.
51.	Grabnik 5	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
52.	Grabnik 7	dwór murowany w zespole dworsko-folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	koniec XIX – początek XX w.
53.	Grabnik 7	budynek gospodarczy w zespole dworsko-folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	koniec XIX – początek XX w.
54.	Grabnik, dz. geod. nr 152/2	garaż maszyn rolniczych w zespole dworsko-folwarcznym, ob. stodoła	początek XX w.
55.	Grabnik 22	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
56.	Grabnik 26	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynki gospodarcze, murowany i drewniany	początek XX w.
57.	Grabnik 29, dz. geod. nr 54/2	budynek mieszkalny, murowany, d. świetlica, ob. nieużytkowany	koniec XIX – początek XX w.
58.	Grabnik 33	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.
59.	Grabnik 39	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.

60.	Grabnik 40	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynki gospodarcze, kamienno-ceglane	koniec XIX – początek XX w.
61.	Grabnik 46	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, kamienno-ceglany	koniec XIX – początek XX w.
62.	Jeziorowskie, dz. geod. nr 1, obręb Bałamutowo	cmmentarz ewangelicki, dawny z mogiłą wojenną z czasów I wojny światowej	2. połowa XIX w.
63.	Jeziorowskie, dz. geod. nr 1, obręb Łaśmiady	cmmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.
64.	Jeziorowskie 2	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.
65.	Jeziorowskie 3	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
66.	Jeziorowskie 4	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynki gospodarcze, murowane	koniec XIX – początek XX w.
67.	Jeziorowskie 5	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
68.	Jeziorowskie 11	budynek szkoły, murowany	koniec XIX – początek XX w.
69.	Kałtki, dz. geod. nr 190	cmmentarz ewangelicki, dawny	połowa XIX w.
70.	Kałtki 1	budynek szkoły, murowany	lata 20. XX w.
71.	Kałtki 3	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - dwa budynki gospodarcze, murowany i murowano- drewniany	początek XX w.

72.	Kałtki 8	budynek mieszkalny, murowany (opuszczony)	początek XX w.
73.	Kałtki, dz. geod. nr 95/1	aleja przydrożna	początek XX w.
74.	Królowa Wola, dz. geod. nr 223/1	cmmentarz ewangelicki, dawny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	XIX w.
75.	Królowa Wola 9	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
76.	Królowa Wola 19	dwojak murowany w zespole dworsko- folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	lata 20. XX w.
77.	Królowa Wola 20	dwojak murowany w zespole dworsko- folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	lata 20. XX w.
78.	Królowa Wola 21	zagroda: - dwojak murowany w zespole dworsko- folwarcznym, ob. budynek mieszkalny - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	lata 20. XX w.
79.	Królowa Wola 23	spichlerz murowany w zespole dworsko- folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	koniec XIX w.
80.	Liski, dz. geod. nr 101/7	cmmentarz ewangelicki, dawny z mogiłą wojenną z czasów I wojny światowej	XIX w.
81.	Liski, dz. geod. nr 48	pomnik ku czci mieszkańców wsi poległych podczas I wojny światowej (w ruinie)	lata 20. XX w.
82.	Liski 2	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.

83.	Liski 3	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
84.	Liski 6	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
85.	Liski 7	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - dwa budynki gospodarcze, murowany i murowano-drewniany	koniec XIX – początek XX w.
86.	Liski 10	budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.
87.	Liski 11	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
88.	Liski 14	budynek szkoły, murowano-drewniany	początek XX w.
89.	Liski 16	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
90.	Liski 17	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
91.	Liski 18	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
92.	Liski 20	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
93.	Liski 23	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
94.	Łaśmiady, dz. geod. nr 7	kuźnia murowano- drewniana	koniec XIX w.
95.	Łaśmiady 3	zagroda: - budynek mieszkalny, drewniany - budynki gospodarcze (kamienny i drewniany)	początek XX w. (przed 1914 r.)

96.	Łaśmiady 8	budynek szkoły, murowany	początek XX w.
97.	Nowe Krzywe, dz. geod. nr 57	cmentarz ewangelicki z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	XIX w.
98.	Nowe Krzywe 5	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
99.	Nowe Krzywe 8	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
100.	Nowe Krzywe 11	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
101.	Olszewo 3	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
102.	Olszewo 4	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.
103.	Orzechowo 1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
104.	Orzechowo 6	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
105.	Orzechowo 9	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
106.	Orzechowo 10	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
107.	Orzechowo 14	budynek szkoły, murowany	lata 20.-30. XX w.
108.	Orzechowo, przed nr 14	pomnik ku czci mieszkańców wsi poległych podczas I wojny światowej	lata 20. XX w.
109.	Orzechowo 18	budynek mieszkalny, murowany (bez przybudówki)	koniec XIX – początek XX w.

110.	Orzechowo 20	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
111.	Orzechowo 21	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - dwa budynki gospodarcze: kamienno- ceglany i drewniany	początek XX w.
112.	Orzechowo 23	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
113.	Ostrów, obręb Skomack Wielki, dz. geod. nr 339	cmientarz ewangelicki, dawny	XIX w.
114.	Ostrów 1	zespół dworsko- folwarczny: - dwór murowany - budynki gospodarcze - spichlerz murowany	koniec XIX w.
115.	Panistruga 1	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, kamienno-ceglany	początek XX w.
116.	Panistruga 2	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - dwa budynki gospodarcze, murowany i murowano-drewniany	początek XX w.
117.	Panistruga 3	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - dwa budynki gospodarcze, murowany i drewniany	początek XX w.

118.	Płowce, dz. geod. nr 52	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.
119.	Płowce 1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
120.	Płowce 3	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.
121.	Płowce 5	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.
122.	Płowce 6	budynek mieszkalny, murowany (bez dobudówki)	koniec XIX – początek XX w.
123.	Płowce 7	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
124.	Płowce 8	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.
125.	Płowce 10	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
126.	Płowce 11	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
127.	Płowce 13	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
128.	Rogale, dz. geod. nr 133	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.
129.	Rogale, dz. geod. nr 44	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.
130.	Rogale, dz. geod. nr 131/23	pozostałości parku krajobrazowego w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.
131.	Rogale, dz. geod. nr 149/1	budynek mieszkalny z częścią gospodarczą, murowany w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.
132.	Rogale, dz. geod. nr 149/2	budynek dworca, murowany w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.

133.	Rogale 7	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.
134.	Rogale 15	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.
135.	Rogale 17	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
136.	Rogale 22	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
137.	Rogale 23	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.
138.	Rogalik, obręb Rogale, dz. geod. nr 145	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.
139.	Rogalik, dz. geod. nr 148/23, 148/25, 148/26, 148/27, 148/28, 148/29, 148/30, 148/31, 148/32, 148/33, 148/34, 148/35, 148/36, 148/37, 148/38, 148/39, 149/40, 148/41, 148/42, 148/43	zespół dworsko-parkowy z zabudową folwarczną i mieszkaniową	koniec XIX – początek XX w.
140.	Rogalik 1	dwór murowany w zespole dworsko-folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	1898 r.
141.	Rogalik 2	czworak murowany w zespole dworsko- folwarcznym, ob. budynek mieszkalny	1916 r.
142.	Rogalik, dz. geod. nr 148/26	budynek gospodarczy, murowany w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.
143.	Rogalik, dz. geod. nr 148/26	gorzelnia murowana w zespole dworsko- folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.

144.	Rogalik, dz. geod. nr 148/26	stodoła murowano-drewniana w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.
145.	Rogalik, dz. geod. nr 148/26	obora murowana w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.
146.	Rogalik, dz. geod. nr 148/26	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	początek XX w.
147.	Sikory Juskie, dz. geod. nr 8	cmentarz ewangelicki dawny	XIX w.
148.	Sikory Juskie 2	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
149.	Sikory Juskie 6	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.
150.	Skomack Wielki, dz. geod. nr 347	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.
151.	Skomack Wielki, dz. geod. nr 126	cmentarz ewangelicki, dawny	XIX w.
152.	Skomack Wielkie 4	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
153.	Skomack Wielkie 5	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - dwa budynki gospodarcze: murowany i murowano-drewniany	początek XX w.
154.	Skomack Wielkie 11	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
155.	Skomack Wielkie 13	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
156.	Skomack Wielki 17	czworak murowany w zespole dworsko-folwarcznym (ZDF I)	początek XX w.
157.	Skomack Wielki 19	czworak murowany z częścią gospodarczą w zespole dworsko-folwarcznym (ZDF I)	początek XX w.

158.	Skomack Wielki 20	dwojak murowany z częścią gospodarczą w zespole dworsko-folwarcznym (ZDF I)	początek XX w.
159.	Skomack Wielki 21	dwór murowany w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.
160.	Skomack Wielki 26	zagroda pracownicza w zespole dworsko-folwarcznym (ZDF I): - dwojak murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany - budynek gospodarczy, drewniany	początek XX w.
161.	Skomack Wielkie 28	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
162.	Skomack Wielkie 29	budynek mieszkalny, murowany, ob. kaplica	koniec XIX – początek XX w.
163.	Skomack Wielkie 31	zespół zajazdu (karczmy): - budynek zajazdu, murowany, ob. budynek mieszkalny - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
164.	Skomack Wielkie 33	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
165.	Skomack Wielkie 40	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
166.	Skomack Wielki, dz. geod. 284	spichlerz murowano-drewniany w zespole dworsko-folwarcznym (ZDF I)	koniec XIX – początek XX w.
167.	Skomack Wielki, dz. geod. nr 175/2	krochmalnia murowana w zespole dworsko-folwarcznym (ZDF I)	początek XX w.

168.	Skomack Wielki, dz. geod. nr 179	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym (ZDF I)	początek XX w.
169.	Skomack Wielki Kolonia 7, dz. geod. nr 334/19 i 334/20	zagroda pracownicza w zespole dworsko-folwarcznym (ZDF II): - dwojak murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.
170.	Skomack Wielki, dz. geod. nr 326/19 i 326/25	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym (ZDF III)	początek XX w.
171.	Skomack Wielki Kolonia 1, dz. geod. nr 313/14	dwór murowany w zespole dworsko-folwarcznym (ZDF IV)	koniec XIX – początek XX w.
172.	Skomack Wielki, dz. 313/14 oraz 313/18	budynek gospodarczy, murowany w zespole dworsko-folwarcznym (ZDF IV)	koniec XIX – początek XX w.
173.	Skomack Wielki, dz. 313/14 oraz 313/18	stajnia murowana w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.
174.	Skomack Wielki, dz. 313/14 oraz 313/18	obora murowano-drewniana w zespole dworsko-folwarcznym	koniec XIX – początek XX w.
175.	Skomack Wielki, dz. geod. nr 124/2	budynek dworca, murowany w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.
176.	Skomack Wielki, dz. geod. nr 124/1 i 124/2	budynek mieszkalny, murowany wraz z budynkiem gospodarczym, murowano-drewnianym w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.
177.	Skomack Wielki, dz. geod. nr 124/2	budynek toalety dla podróżnych, murowany w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.

178.	Skomack Wielki, droga Nr 1854N	aleja przydrożna, Skomack Wielki – droga woj. nr 656, odcinek wzdłuż jeziora Mieczówka	początek XX w.
179.	Skomack Wielki, droga Nr 1865N	aleja przydrożna, Skomack Wielki – Ogródek – Klusy (droga kraj. nr 16) – na całej długości (w granicach Gminy Stare Juchy)	początek XX w.
180.	Stare Juchy, ul. Długa, dz. geod. nr 70	cmentarz ewangelicki z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	XIX w.
181.	Stare Juchy, ul. Długa 2	dwojak murowany w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.
182.	Stare Juchy, ul. Długa 10	czworak murowany w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.
183.	Stare Juchy, ul. Długa 11	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.
184.	Stare Juchy, ul. Długa 14	dwojak murowany w zespole dworsko-folwarcznym Orla Jucha	koniec XIX – początek XX w.
185.	Stare Juchy, ul. Długa 27	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
186.	Stare Juchy, ul. Długa 29	dwór murowany z wnekowym podcieniem w zespole dworsko-folwarcznym	lata 20. XX w.
187.	Stare Juchy, ul. Ełcka, dz. geod. nr 604	cmentarz przykościelny z mogiłą zbiorową z czasów I wojny światowej	XVI w.
188.	Stare Juchy, ul. Ełcka 2	budynek mieszkalny, murowany (dwór)	początek XX w.
189.	Stare Juchy, ul.-Ełcka 6	budynek plebanii, murowany	2. połowa XIX w.

190.	Stare Juchy, ul. Elcka 10	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
191.	Stare Juchy, ul. Elcka 14	budynek mieszkalny, murowany, ob. siedziba NFZ	początek XX w.
192.	Stare Juchy, ul. Elcka, dz. geod. nr 40	wiadukt kolejowy, murowany (nad drogą)	koniec XIX w.
193.	Stare Juchy, ul. Elcka, dz. geod. nr 40	wiadukt kolejowy murowany (nad rzeką Gawlik)	koniec XIX w.
194.	Stare Juchy, ul. Jeziorna 1	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
195.	Stare Juchy, ul. Jeziorna 10	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
196.	Stare Juchy, ul. Jeziorna 12	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
197.	Stare Juchy, ul. Kętrzyńskiego 7	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
198.	Stare Juchy, ul. Kolejowa 1	budynek mieszkalny, murowany w zespole stacji kolejowej, ob. usługowy	koniec XIX w.
199.	Stare Juchy, ul. Kolejowa 2	budynek dworca kolejowego, murowany w zespole stacji kolejowej, ob. mieszkalny	koniec XIX w.
200.	Stare Juchy, ul. Kolejowa 4	budynek mieszkalny, murowany w zespole stacji kolejowej	koniec XIX w.
201.	Stare Juchy, ul. Mazurska 2	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.
202.	Stare Juchy, ul. Mazurska 4	budynek mieszkalny, murowany	lata 20. XX w.
203.	Stare Juchy, ul. Mazurska 6	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
204.	Stare Juchy, ul. Mazurska 9	budynek administracyjny, murowany, ob. Przedszkolny	lata 20.-30. XX w.

205.	Stare Juchy, ul. Mazurska 13	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	lata 20.-30. XX w.
206.	Stare Juchy, ul. Mazurska 16	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
207.	Stare Juchy, ul. Ogrodowa 2	budynek mieszkalny, murowany	2. połowa XIX w.
208.	Stare Juchy, ul. Piwna 1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
209.	Stare Juchy, Plac 500-lecia 2	budynek mieszkalny, murowany z przybudówką	koniec XIX w.
210.	Stare Juchy, Plac 500-lecia 3	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
211.	Stare Juchy, Plac 500-lecia 6	zespół: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
212.	Stare Juchy, Plac 500-lecia 7	budynek mieszkalny, murowany, ob. posterunek policji	koniec XIX – początek XX w.
213.	Stare Juchy, Plac 500-lecia 12	budynek zajazdu, murowany, ob. handlowy	koniec XIX – początek XX w.
214.	Stare Juchy, ul. Robotnicza 8	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
215.	Stare Juchy, ul. Sportowa, dz. geod. nr 316 i 317	cmentarz ewangelicki, ob. komunalny z kwaterą wojenną z czasów I wojny światowej	XIX w.
216.	Stare Juchy, ul. Sportowa 1a	chałupa podcieniowa	2. połowa XIX w.

217.	Stare Juchy, dz. geod. nr 29/6	głaz narzutowy – wg tradycji miejsce kultu pogańskiego	XII – XII w. (jaćwieskie miejsce kultu)
218.	Stare Krzywe 1	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
219.	Stare Krzywe 8	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
220.	Stare Krzywe 13	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
221.	Stare Krzywe 16	budynek mieszkalny, murowany wraz z budynkiem gospodarczym, murowanym	koniec XIX – początek XX w.
222.	Stare Krzywe 23	budynek szkoły, murowany	koniec XIX – początek XX w.
223.	droga Nr 1942N	aleja przydrożna, odcinek Stare Krzywe – Nowe Krzywe	początek XX w.
224.	Szczecinowo, dz. geod. nr 140	pomnik ku czci mieszkańców wsi poległych podczas I wojny światowej	lata 20. XX w.
225.	Szczecinowo 2	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
226.	Szczecinowo 4	budynek gospodarczy, murowany	początek XX w.
227.	Szczecinowo 5	zagroda: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy, murowano-drewniany	początek XX w.

228.	Szczecinowo 8	zagroda rybacka: - budynek mieszkalny, murowany - budynek gospodarczy drewniano-murowany	początek XX w.
229.	Szczecinowo 9	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
230.	Szczecinowo 11	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
231.	Szczecinowo 13	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
232.	Szczecinowo 15	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.
233.	Szczecinowo 16	zespół szkolny: - budynek szkolny, murowany - budynek gospodarczy, murowany	koniec XIX – początek XX w.
234.	Szczecinowo 18	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
235.	Szczecinowo 20	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
236.	Szczecinowo 39	dwa budynki gospodarcze, kamiennie-ceglane	koniec XIX – początek XX w.
237.	droga Nr 1859N	aleja przydrożna, droga nr 655 (Pietrasze) – Szczecinowo – Stare Juchy – Bałamutowo – Woszczęle; odcinek Szczecinowo – Stare Juchy wzdłuż jeziora Szóstak	początek XX w.
238.	Zawady Elckie, dz. geod. nr 107	cemtarz ewangelicki, dawny z mogiłą wojenną z czasów I wojny światowej	XIX w.
239.	Zawady Elckie 6	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX – początek XX w.

240.	Zawady Elckie 11	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
241.	Zawady Elckie 13	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
242.	Zawady Elckie 14	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
243.	Zawady Elckie 15	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.
244.	Zawady Elckie 18	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.
245.	Zawady Elckie 19	budynek mieszkalny, murowany	początek XX w.
246.	Zawady Elckie, przy domu nr 22	transformator murowany	koniec XIX w.
247.	Zawady Elckie 25	budynek mieszkalny, murowany	lata 20.-30. XX w.
248.	Zawady Elckie 26	budynek mieszkalny, murowany	koniec XIX w.
249.	Zawady Elckie 27	budynek szkoły, murowany	koniec XIX – początek XX w.
250.	Zawady Elckie, przy nr 27, dz. geod. nr 85/4	pomnik ku czci mieszkańców wsi poległych podczas I wojny światowej	lata 20. XX w.
251.	droga Nr 1714N	aleja przydrożna na odcinku Wydminy – Węzówka – Stare Juchy	początek XX w.

7.4. Zabytki archeologiczne

Na terenie Gminy Stare Juchy znajdują się 162 stanowiska archeologiczne, w tym cztery stanowiska archeologiczne objęte ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków archeologicznych województwa warmińsko-mazurskiego.

Zestawienie 3. Wykaz stanowisk archeologicznych znanych z terenu Gminy Stare Juchy

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze	Nr rej. zabytków	Funkcja i chronologia stanowiska
1.	Bałamutowo	21-78	1	4	---	kurhan, chronologia nieokreślona
2.	Bałamutowo	21-78	2	53	---	1/ osada?, średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
3.	Bałamutowo	21-78	3	55	---	ślad osadnictwa, mezolit – epoka żelaza
4.	Bałamutowo	21-78	4	57	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
5.	Bałamutowo	21-78	5	58	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia 2/ osada, średniowiecze
6.	Bałamutowo	21-78	6	59	---	ślad osadnictwa, mezolit – wczesna epoka brązu
7.	Bałamutowo	21-78	7	60	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
8.	Czerwonka	21-78	1	56	---	osada, średniowiecze
9.	Czerwonka	22-78	II	6	---	1/ osada, późne średniowiecze 2/ osada, nowożytność
10.	Czerwonka	22-78	III	7	---	1/ osada, późne średniowiecze 2/ osada, nowożytność

11.	Czerwotka	22-78	IV	8	---	kurhan, chronologia nieokreślona
12.	Czerwotka	22-78	V	9	---	1/ obozowisko, epoka kamienia 2/ osada, nowożytność
13.	Czerwotka	22-78	VI	10	---	śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich
14.	Czerwotka	22-77	7	10	---	osada, średniowiecze
15.	Dobra Wola	19-77	I	10	---	osada?, wczesne średniowiecze
16.	Dobra Wola	19-77	II	11	---	osada?, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów
17.	Dobra Wola	19-77	III	12		1/ osada?, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów 2/ osada?, wczesne średniowiecze
18.	Gorło	21-77	1	9	---	cmentarzysko kurhanowe, okres wpływów rzymskich
19.	Gorło	20-77	2	33	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
20.	Gorło	20-77	3	34	---	osada, neolit
21.	Gorło	21-77	4	22	---	1/ śląd osadnictwa, epoka kamienia 2/ śląd osadnictwa, mezolit – epoka żelaza 3/ osada, późne średniowiecze
22.	Gorło	21-77	5	23	---	1/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ osada, późne średniowiecze 3/ śląd osadnictwa, okres nowożytny

23.	Gorło	21-77	6	24	---	1/ osada, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów 2/ osada, średniowiecze
24.	Gorło	21-77	7	25	---	strażnica, wczesne średniowiecze
25.	Gorłówko	20-77	2	5	C-069 z 12 listopada 1969 r.	grodzisko, chronologia nieokreślona
26.	Gorłówko	20-77	3	26	---	1/ obozowisko, epoka kamienia 2/ osada, epoka żelaza
27.	Grabnik	22-77	1	1	---	grodzisko, wczesne średniowiecze
28.	Grabnik	22-77	2	2	---	cmentarzysko kurhanowe, wczesna epoka żelaza
29.	Grabnik	22-77	3	3	---	obozowisko, epoka kamienia
30.	Grabnik	22-77	4	11	---	osada, późne średniowiecze – okres nowożytny
31.	Grabnik	22-77	5	12	---	śląd osadnictwa, mezolit – epoka żelaza
32.	Grabnik	22-77	6	13	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze
33.	Grabnik	22-77	7	14	---	obozowisko / osada, mezolit – epoka żelaza
34.	Grabnik	22-77	8	15	---	1/ ślad osadnictwa, neolit – wczesna epoka brązu 2/ osada, późne średniowiecze 3/ ślad osadnictwa, okres nowożytny
35.	Grabnik	22-77	9	16	---	1/ ślad osadnictwa, chronologia nieokreślona 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze

36.	Grabnik	22-77	10	17	---	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów 2/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze
37.	Grabnik	22-77	11	18	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia 2/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów
38.	Grabnik	22-77	12	19	---	osada, wczesne średniowiecze
39.	Grabnik	22-77	13	20	---	1/ osada, wczesne średniowiecze 2/ osada, okres nowożytny
40.	Grabnik	22-77	14	21	---	1/ ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów 2/ osada, wczesne średniowiecze 3/ osada, późne średniowiecze
41.	Grabnik	22-77	15	22	---	ślad osadnictwa, mezolit – epoka żelaza
42.	Jeziorowskie	21-77	1	35	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze
43.	Jeziorowskie	21-77	2	36	---	osada, średniowiecze
44.	Jeziorowskie	21-77	3	37	---	1/ obozowisko, epoka kamienia 2/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze 3/ osada, późne średniowiecze

45.	Kałtki	21-77	1	1	---	cmentarzysko kurhanowe, epoka brązu (VI okres) – wczesna epoka żelaza
46.	Kałtki	21-77	2	2	---	osada nawodna, wczesna epoka żelaza
47.	Kałtki	21-77	3	15	---	śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów
48.	Kałtki	21-76	IV	2	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
49.	Kałtki	21-76	V	16	---	śląd osadnictwa, epoka brązu
50.	Królowa Wola	22-78	III	1	---	kurhan, chronologia nieokreślona
51.	Królowa Wola	22-78	IV	11	---	osada, okres wpływów rzymskich
52.	Królowa Wola	22-78	V	12	---	obozowisko, epoka kamienia
53.	Królowa Wola	22-78	VI	13	---	cmentarzysko kurhanowe, wczesna epoka żelaza
54.	Królowa Wola	22-78	VII	14	---	kurhan, wczesna epoka żelaza
55.	Królowa Wola	22-78	VIII	15	---	kurhan, wczesna epoka żelaza
56.	Liski	21-77	1	10	---	osada nawodna, wczesna epoka żelaza
57.	Liski	21-77	2	11	---	cmentarzysko kurhanowe, wczesna epoka żelaza
58.	Liski	21-77	3	12	---	szaniec, wczesne średniowiecze
59.	Liski	21-77	4	13	---	znalezisko luźne, wczesna epoka żelaza
60.	Liski	21-77	5	28	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia

61.	Liski	21-77	6	29	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia 2/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza
62.	Liski	21-77	7	30	---	1/ ślad osadnictwa, chronologia nieokreślona 2/ osada, wczesne średniowiecze
63.	Liski	21-77	8	31	---	osada, mezolit – wczesna epoka brązu
64.	Liski	21-77	9	32	---	1/ osada, schyłek epoki brązu – wczesna epoka żelaza 2/ osada, późne średniowiecze – okres nowożytny
65.	Liski	21-77	10	33	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
66.	Liski	21-77	11	34	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
67.	Łaśmiady	21-78	1	54	---	ślad osadnictwa, średniowiecze
68.	Nowe Krzywe	21-77	1	26	---	ślad osadnictwa, mezolit – wczesna epoka brązu
69.	Olszewo	21-77	1	16	---	1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze
70.	Olszewo	21-77	2	17	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, okres nowożytny
71.	Olszewo	21-77	3	18	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
72.	Olszewo	21-77	4	19	---	ślad osadnictwa, późny paleolit
73.	Olszewo	21-76	V	17	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia

74.	Orzechowo	20-77	1	1	---	cmentarzysko, wczesne średniowiecze
75.	Orzechowo	20-77	2	2	---	osada, średniowiecze
76.	Orzechowo	20-77	3	3	---	cmentarzysko, okres wpływów rzymskich
77.	Orzechowo	20-77	4	6	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
78.	Orzechowo	20-77	5	7	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
79.	Orzechowo	20-77	6	8	---	śląd osadnictwa, późny okres wpływów rzymskich – okres wędrowek ludów
80.	Orzechowo	20-77	7	9	---	szaniec, okres nowożytny
81.	Orzechowo	20-77	8	10	---	1/ osada, neolit 2/ śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich 3/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze
82.	Orzechowo	20-77	9	11	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
83.	Orzechowo	20-77	10	12	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
84.	Orzechowo	20-77	11	13	---	1/ śląd osadnictwa, epoka kamienia 2/ osada, późne średniowiecze
85.	Orzechowo	20-77	12	14	---	1/ osada, średniowiecze 2/ śląd osadnictwa, okres nowożytny (XVIII w.)
86.	Orzechowo	20-77	13	15	---	osada, okres nowożytny (XVII – XVIII w.)
87.	Orzechowo	20-77	14	16	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze

88.	Orzechowo	20-77	15	17	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze
89.	Orzechowo	20-77	16	18	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia 2/ osada, średniowiecze 3/ osada, późne średniowiecze
90.	Orzechowo	20-77	17	19	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia 2/ osada, średniowiecze
91.	Orzechowo	20-77	18	20	---	ślad osadnictwa, epoka kamienia
92.	Panistruga	20-76	I	1	---	cmentarzysko kurhanowe, wczesna epoka żelaza
93.	Panistruga	20-76	II	2	---	kurhan, wczesna epoka żelaza
94.	Panistruga	20-76	III	19	---	wieś historyczna, późne średniowiecze – okres nowożytny
95.	Płowce	21-77	1	14	---	cmentarzysko kurhanowe, wczesna epoka żelaza
96.	Płowce	21-77	2	27	---	cmentarzysko, wczesna epoka żelaza
97.	Rogale	22-77	1	4	C-036 z 20 paździer- nika 1966	grodzisko, wczesna epoka żelaza, wczesne średniowiecze
98.	Rogale	22-77	2	5	---	osada, wczesna epoka żelaza
99.	Rogale	22-77	3	6	---	cmentarzysko kurhanowe, wczesna epoka żelaza
100.	Rogale	22-77	4	7	---	osada, wczesne średniowiecze

101.	Rogale	22-77	5	23	---	osada, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów
102.	Rogale	22-77	6	24	---	strażnica, wczesne średniowiecze
103.	Rogale	22-77	7	25	---	śląd osadnictwa, mezolit – epoka żelaza
104.	Sikory Juskie	21-78	1	48	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
105.	Sikory Juskie	21-78	2	49	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze 2/ osada, nowożytność
106.	Sikory Juskie	21-78	3	50	---	osada, średniowiecze
107.	Sikory Juskie	21-78	4	51	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
108.	Sikory Juskie	21-78	5	52	---	1/ ślad osadnictwa, średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
109.	Skomack Wielki	22-76	1	5	C-028 z 28 listopada 1949	grodzisko, wczesna epoka żelaza, wczesne średniowiecze
110.	Skomack Wielki	22-76	3	6	---	osada nawodna, wczesna epoka żelaza
111.	Skomack Wielki	22-76	4	7	---	cmentarzysko kurhanowe, koniec epoki brązu – wczesna epoka żelaza
112.	Skomack Wielki	22-76	5	8	---	kurhan, wczesna epoka żelaza
113.	Skomack Wielki	22-76	6	9	---	śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich, okres wędrówek ludów i IX w.
114.	Skomack Wielki	22-77	13	26	---	śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów

115.	Skomack Wielki	22-77	14	27	---	osada, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów
116.	Skomack Wielki	22-76	15	10	---	cmentarzysko, okres wpływów rzymskich
117.	Skomack Wielki	22-76	16	24	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia 2/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza – okres wędrówek ludów
118.	Skomack Wielki	22-76	17	25	---	ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów
119.	Skomack Wielki	22-76	18	26	---	ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów
120.	Skomack Wielki	22-76	19	27	---	1/ obozowisko, epoka kamienia 2/ osada, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów
121.	Skomack Wielki	22-76	20	28	---	osada, okres wędrówek ludów
122.	Skomack Wielki	22-76	21	29	---	osada, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów
123.	Stare Juchy	21-77	1	3	C-031 z 14 maja 1958	grodzisko, wczesna epoka żelaza, wczesne średniowiecze
124.	Stare Juchy	21-77	2	4	---	miejsce kultu, chronologia nieokreślona
125.	Stare Juchy	21-77	3	5	---	cmentarzysko kurhanowe, okres wpływów rzymskich
126.	Stare Juchy	21-77	4	6	---	osada, wczesne średniowiecze

127.	Stare Juchy	21-77	5	7	---	znalezisko luźne, epoka kamienia
128.	Stare Juchy	20-77	6	27	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
129.	Stare Juchy	20-77	7	28	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
130.	Stare Juchy	20-77	8	29	---	śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich
131.	Stare Juchy	20-77	9	30	---	strażnica, wczesne średniowiecze
132.	Stare Juchy	20-77	10	31	---	1/ śląd osadnictwa, epoka kamienia 2/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
133.	Stare Juchy	20-77	11	32	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
134.	Stare Juchy	21-77	12	8	---	znalezisko luźne, epoka kamienia
135.	Stare Juchy	21-77	13	20	---	1/ śląd osadnictwa, mezolit – wczesna epoka brązu 2/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze
136.	Stare Juchy	21-77	14	21	---	1/ osada, okres wpływów rzymskich – okres wędrówek ludów 2/ osada, wczesne średniowiecze 3/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze
137.	Stare Krzywe	21-76	I	3	---	1/ śląd osadnictwa, epoka brązu 2/ śląd osadnictwa, pradzieje 3/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze
138.	Stare Krzywe	21-76	II	4	---	śląd osadnictwa, późne średniowiecze / średniowiecze

139.	Stare Krzywe	21-76	III	5	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, okres nowożytny 3/ znalezisko luźne, moneta 1874 r.
140.	Stare Krzywe	21-76	IV	18	---	1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, okres nowożytny
141.	Stare Krzywe	21-76	V	21	---	kurhan?, chronologia nieokreślona
142.	Stare Krzywe	21-76	VI	26	---	wieś historyczna, późne średniowiecze – okres nowożytny
143.	Szczecinowo	19-77	I	4	---	ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza (informacja archiwalna)
144.	Szczecinowo	19-77	II	5	---	ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza (informacja archiwalna)
145.	Szczecinowo	20-77	2	4	---	osiedle nawodne, neolit
146.	Szczecinowo	20-77	3	21	---	ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich
147.	Szczecinowo	20-77	4	22	---	szaniec, okres nowożytny
148.	Szczecinowo	20-77	5	23	---	osada, średniowiecze
149.	Szczecinowo	20-77	6	24	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia 2/ osada, okres wpływów rzymskich
150.	Szczecinowo	20-77	7	25	---	ślad osadnictwa, okres wpływów rzymskich
151.	Zawady Elckie	20-78	3	19	---	punkt osadniczy, nowożytność
152.	Zawady Elckie	20-78	4	20	---	punkt osadniczy, nowożytność

153.	Zawady Elckie	20-78	5	21	---	punkt osadniczy, średniowiecze
154.	Zawady Elckie	20-78	6	22	---	śląd osadnictwa, mezolit?
155.	Zawady Elckie	20-78	7	23	---	punkt osadniczy?, paleolit?
156.	Zawady Elckie	21-78	8	31	---	1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia 2/ osada, średniowiecze 3/ ślad osadnictwa, nowożytność
157.	Zawady Elckie	21-78	9	32	---	1/ osada, średniowiecze 2/ ślad osadnictwa, nowożytność
158.	Zawady Elckie	21-78	10	33	---	śląd osadnictwa, średniowiecze
159.	Zawady Elckie	21-78	11	34	---	śląd osadnictwa, późny paleolit
160.	Zawady Elckie	21-78	12	35	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
161.	Zawady Elckie	21-78	13	36	---	śląd osadnictwa, epoka kamienia
162.	Zawady Elckie	21-78	14	37	---	1/ ślad osadnictwa, mezolit – epoka żelaza 2/ ślad osadnictwa, średniowiecze 3/ ślad osadnictwa, nowożytność

8. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY STARE JUCHY.

ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

W wyniku weryfikacji danych archiwalnych i waloryzacji zabytków nieruchomych wykonanej podczas sporządzania gminnej ewidencji zabytków, stwierdzono, iż na terenie gminy Stare Juchy przeważają zabytki budownictwa murowanego, mieszkalnego. W gminnej ewidencji zabytków ujęte zostały obiekty o niezatartych cechach zabytkowych. Niestety, procesy modernizacji przebiegające ze znacznym nasileniem w ciągu ostatnich dwudziestu lat, w znacznym stopniu szkodzą obiektom architektury dawnej. Należy tu wymienić niefachowo prowadzone modernizacje i remonty – rozbudowy zmieniające bryłę budynku, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, często powiązana ze zmianą kształtu otworów, zmiany pokrycia dachów. Uszczerbek pod tym względem jest tym większy, iż właśnie charakterystyczne budownictwo stanowi o odrębności kulturowej tego terenu.

Obiekty sakralne zachowane są w dobrym stanie, na bieżąco remontowane, zaś wszelkie działania przy zabytkach są uzgadniane i akceptowane przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Tabela 1. Analiza SWOT dla terenu gminy Stare Juchy

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
• bogaty i różnorodny zasób zabytków charakterystycznych i wyróżniających region • wyjątkowe zespoły dawnych założeń dworsko-folwarcznych oraz liczne obiekty cmentarnictwa wojennego z czasów I wojny światowej • różnorodny zasób zabytków budownictwa regionalnego, murowanego; • wysokie walory i atrakcyjność środowiska kulturowego dla gospodarki, mieszkańców i turystyki.	• średni lub zły stan zachowania części obiektów zabytkowych; • brak środków finansowych na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych; • zniekształcanie zespołów zabudowy historycznej poprzez wprowadzenie nowej zabudowy, nie liczącej się z lokalną tradycją, architekturą i historycznymi uwarunkowaniami; • słaba promocja zasobów oraz edukacja dotycząca walorów środowiska kulturowego; • niewystarczająca ilość publikacji poświęconych dziedzictwu kulturowemu terenu gminy.

SZANSE	ZAGROŻENIA
• rosnąca rola samorządu regionalnego poprzez włączenie ochrony zabytków w sferę rozwoju regionalnego; • możliwość finansowania prac konserwatorskich i remontowych obiektów zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: państwowe, samorządowe, prywatne, wyznaniowe, środki UE i in.; • uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w programach, strategiach i planach rozwoju województwa, gmin i miast; • rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego; • edukacja w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym.	• pogarszający się stan techniczny tkanki zabytkowej spowodowany niewłaściwym użytkowaniem; • brak środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków; • niewłaściwe prowadzenie prac budowlanych, konserwatorskich, niezgodnie ze sztuką budowlaną; • dokonywanie wtórnych podziałów i parcelacji obiektów i zespołów zabytkowych; • niedostatek mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków.

Źródło: opracowanie własne

9. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY STARE JUCHY

9.1 Założenia programowe Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Stare Juchy

W założeniach programowych i działaniach programu powinna zostać uwzględniona specyfika Gminy Stare Juchy wynikająca z jej położenia, historii, przemian społecznych i gospodarczych. Wspieranie rozwoju terenu gminy z poszanowaniem dziedzictwa kulturowego powinno być podstawą obecnych i przyszłych działań, tak aby teren gminy był miejscem atrakcyjnym i przyjaznym, zarówno dla mieszkańców jak i przyjezdnych.

Założeniami programu opieki nad zabytkami są:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy;
- uwzględnienie problemów ochrony zabytków w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stare Juchy,
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego problematyki historycznego sąsiedztwa i form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie nawiązania w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów;
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i architektonicznymi miejscowości położonych na terenie gminy;
- skuteczne stosowanie i wykorzystywanie form prawnej ochrony zabytków;
- wdrażanie instrumentów finansowych prowadzących do skutecznej poprawy stanu zabytków.

9.2. Cele, priorytety i działania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Stare Juchy

Główne, długoterminowe cele polityki Gminy Stare Juchy, związane z ochroną zabytków to:

- 1.rozpoznawanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 2.eksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 3.podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- 4.tworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków dla zapewnienia ich opieki;
- 5.włączenie problematyki ochrony zabytków do bieżących zadań Rady Gminy Stare Juchy;
- 6.uwzględnianie uwarunkowań prawnych opieki nad zabytkami.

Priorytet I	Działania
Ochrona zachowanych elementów układu urbanistyczno-przestrzennego	A. wprowadzanie do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stare Juchy oraz MPZP odpowiednich zapisów dotyczących kształtowania przestrzeni i zabudowy, wypracowanych w oparciu o następujące zasady: poszanowanie pierwotnie zaprojektowanego porządku przestrzennego poprzez uwzględnienie: linii zabudowy, historycznych wysokości budynków, podziałów elewacji, formy dachów, użytych materiałów elewacyjnych i ich kolorystyki, zastosowanej stolarki okiennej i drzwiowej, form i sposobów adaptacji obiektów zabytkowych, rozmieszczania i charakteru reklam umieszczanych na obiektach zabytkowych i w bezpośrednim ich otoczeniu, sposobów wkomponowywania widocznych elementów infrastruktury technicznej; B. projektowanie nowej zabudowy w oparciu o element analizy przestrzenno-kulturowej, tj. ocenę wpływu powstającego obiektu na krajobraz kulturowy gminy; C. zahamowanie procesu niszczenia i degradacji budynków, które przez długi okres czasu były wyłączone z użytkowania; D. ograniczenie możliwości wprowadzania nowej zabudowy, która mogłaby zniekształcić czytelny, zabytkowy układ urbanistyczny; E. rewaloryzacja zieleni.

Priorytet II	Działania
Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wykreowania produktu turystycznego	A. wprowadzenie jednolitego systemu tablic informacyjnych, dotyczącego zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Stare Juchy; B. opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy reklamy, ułatwiającej dotarcie do wszystkich historycznych zakątków gminy; C. opracowanie i oznakowanie gminnego szlaku spacerowego pozwalającego na zapoznanie się z walorami przyrodniczymi i kulturowymi wsi Stare Juchy; D. wspieranie inicjatyw lokalnych środowisk w promowaniu zasobów kulturowych i walorów środowiska naturalnego gminy; E. wykorzystanie obiektów zabytkowych w tworzeniu produktów turystycznych lub obsługi ruchu turystycznego.
Priorytet III	Działania
Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym	A. organizacja spotkań z mieszkańcami i użytkownikami zabytków mających na celu uświadamianie wartości tych obiektów, prezentowanie właściwych metod ich rewaloryzacji i sposobów remontownia, a także sprawnym ich zarządzaniem i możliwościami pozyskiwania funduszy; B. wprowadzenie i wzmocnienie tematyki ochrony dziedzictwa do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez wspieranie i organizowanie zajęć na rzecz budowania więzi ze środowiskiem kulturowym gminy; C. popularyzacja zasobów kulturowych w środkach masowego przekazu; D. stała aktualizacja i udostępnianie baz danych zarówno o zabytkach oraz dziedzictwie niematerialnym w gminie; E. opracowanie i upublicznienie dobrych przykładów rewaloryzacji obiektów zabytkowych występujących na terenie gminy.

Priorytet IV	Działania
Stworzenie gminnego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez zapewnienie warunków organizacyjnych i finansowych umożliwiających sprawowanie skutecznej opieki nad substancją zabytkową oraz właściwe utrzymanie i zagospodarowanie obiektów zabytkowych	A. monitorowanie stanu i sposób użytkowania obiektów zabytkowych: - opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań planu remontów obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych, tak aby obejmował on poszczególne obiekty w sposób kompleksowy; - opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych; - weryfikacja, co najmniej raz na cztery lata, obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. B. poprawa stanu zabytków: - coroczne udzielanie dotacji na prowadzenie remontów i prac konserwatorskich w obiektach wpisanych do rejestru zabytków; - finansowanie prac dokumentacyjnych, ekspertyz, badań i programów konserwatorskich wykonywanych w obiektach zabytkowych, stanowiących warunek przeprowadzenia prac remontowych lub konserwatorskich; - stworzenie samorządowego systemu preferencji finansowych dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych. C. dokumentowanie i badanie zasobu zabytkowego na terenie gminy: - typów stolarki okiennej; - typów stolarki drzwiowej; - kolorystyki elewacji i rodzajów tynków; - detalu architektonicznego ; - historycznych nawierzchni, obrazujących stan zachowania chodników i jezdni ulic; - opracowanie aktualnej mapy stanowisk archeologicznych gminy; - wykonywanie inwentaryzacji architektoniczno - konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych.

10. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY STARE JUCHY

Przyjmuje się, że realizacja zadań, poprzez działania wskazane w niniejszym Programie możliwa będzie dzięki zastosowaniu następujących instrumentów:

- *prawnych*, polegających na uwzględnianiu zapisów niniejszego programu przy tworzeniu innych dokumentów prawa miejscowego;
- *finansowych*, polegających na finansowaniu wszelkich działań zawartych w programie w większej części z budżetu gminy, przy czym prace konserwatorskie przy obiektach należących do osób prywatnych, będą wymagały zaangażowania środków prywatnych,
- *koordynacji*, oznaczających współdziałanie w zakresie realizacji celów programów z zainteresowanymi organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi,
- *społecznych*, co oznacza, że program skierowany jest do odbiorcy masowego poprzez wszelkie działania edukacyjne i promocyjne,
- *kontrolnych*, polegających na egzekwowaniu zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną, oraz walce z samowolami budowlanymi na zabytkach.

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej lub poza strefami. Wszelkie prace remontowe, zmiany własności, funkcji przeznaczenia obiektu wymagają pisemnego pozwolenia Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z dnia 2 czerwca 2011 r.), precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych oraz tryb postępowania.

Zgodnie z art. 21 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, podstawą sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków. Ewidencją zostają objęte zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomości spoczywa na wójcie gminy (art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prowadzona jest ewidencja zabytków Gminy Stare Juchy. Ewidencja zabytków prowadzona jest przez Wójta Gminy Stare Juchy w formie kart adresowych. Ewidencja obejmuje zabytki nieruchome historyczne oraz karty adresowe stanowisk archeologicznych. Dla zabytków tych na kartach adresowych podawane są następujące informacje: adres, rodzaj zabytku, opis obiektu, chronologia, sposób ochrony oraz dokumentacja fotograficzna.

Aktualizacja i uzupełnianie ewidencji zabytków polega na:

- 1) dokonaniu przeglądu w terenie z częstotliwością raz do roku obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków w celu weryfikacji obiektów pod kątem stanu estetycznego;
- 2) wykonaniu dokumentacji fotograficznej w razie zmiany stanu zachowania obiektu zabytkowego;
- 3) uzupełnieniu kart adresowych gminnej ewidencji zabytków o uzyskane w trakcie przeglądu dane merytoryczne i dokumentację fotograficzną;
- 4) w przypadku czynności wymienionych w pkt 1-3 wskazane jest uczestnictwo specjalisty zajmującego się problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego.

Określenie stanów technicznych obiektów polega na:

- 1) nawiązaniu współpracy z organem nadzoru budowlanego w celu ustalenia stanu technicznego obiektów zinwentaryzowanych w gminnej ewidencji zabytków;
- 2) naniesieniu wniosków i opinii w sprawie dalszej kwalifikacji obiektów do gminnej ewidencji zabytków;
- 3) określeniu niezbędnych prac rewitalizacyjnych obiektów, określenie szacunkowej wartości ich przeprowadzenia.

W przypadku czynności wymienionych w pkt 1-3 wskazane jest uczestnictwo specjalisty zajmującego się problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego.

Bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków polega na wprowadzaniu do ewidencji zabytków zmian wynikających z rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Finansowanie ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce może odbywać się z różnych źródeł. Podstawowe to:

1. źródła publiczne: krajowe

- budżet państwa – m.in. środki w ramach dotacji programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministra Administracji i Cyfryzacji, Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

- budżety jednostek samorządu terytorialnego – m.in. dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, dotacje inwestycyjne dla instytucji kultury podległych jednostce samorządu terytorialnego, jeżeli są to obiekty wpisane do rejestru zabytków; dotacje dla organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na wsparcie realizacji zadań publicznych województwa warmińsko-mazurskiego w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;

2. źródła publiczne: zagraniczne

- fundusze Unii Europejskiej związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe, m.in.: Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich;

3. źródła prywatne:

- osób fizycznych – składki i zbiórki publiczne na określony cel;
- osób prawnych;
- organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji;
- kościelnych osób prawnych.

1. Źródła publiczne. Środki krajowe.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w Polsce może być finansowana z różnych źródeł, w tym w szczególności w ramach krajowych środków publicznych. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz.1568 z późn. zm.) dopuszcza możliwość udzielania dotacji z budżetu państwa przez dysponentów jego części przeznaczonej na kulturę zarówno na poziomie krajowym, jak i wojewódzkim. Odpowiednio dotacje udzielane są, w drodze ogłaszanych konkursów, przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

I. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje instrumentami finansującymi działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego na mocy przyjętych rozwiązań wynikających z „Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020”. Jednym z trzech instrumentów wdrażania przyjętych celów cząstkowych są Narodowe Programy Kultury, w tym Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”. Określony jest on poprzez podprogramy, priorytety i działania, które MKiDN realizuje w corocznie ogłaszanych programach.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego co roku ogłasza Programy, w ramach których można się ubiegać o dofinansowanie projektów związanych z ochroną zabytków. Mimo, że są one ogłaszane każdego roku, zakres merytoryczny i tematyczny w poszczególnych latach zasadniczo nie ulegał zmianie.

Aplikowanie w Programach odbywa się na zasadzie konkursu, w ramach którego składa się wnioski w dwóch terminach:

I nabór – do dnia 31 października lub 30 listopada każdego roku,

II nabór – do dnia 31 marca każdego roku, o ile środki finansowe w danym programie bądź priorytecie nie zostaną wyczerpane w I naborze.

Projekty dotyczące ochrony i promocji dziedzictwa narodowego zostały zgrupowane w programie „Dziedzictwo kulturowe”, którego celem jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Edycja 2014 tego Programu składa się z pięciu priorytetów:

„OCHRONA ZABYTKÓW”

Celem priorytetu jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewaloryzacja zabytków oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do wykonania w 2014 roku lub wykonanych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

Dotacja na wykonanie prac lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku może być udzielona w wysokości do 50% ogółu nakładów na te prace lub roboty. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, albo gdy sytuacja wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych. Jednakże należy podkreślić, że łączna wysokość dotacji udzielonych z budżetu gminnego czy samorządowego oraz z innych źródeł sektora finansów publicznych na dofinansowanie tych samych prac lub robót nie może przekraczać 100% wartości inwestycji.

Zgodnie z wymogiem ustawowym, art. 77 ww. ustawy, dotacja może finansować nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;

- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

Instytucja zarządzająca:

Departament Ochrony Zabytków, ul. Ksawerów 13, 02-656 Warszawa.

„WSPIERANIE DZIAŁAŃ MUZEALNYCH”

Celem priorytetu jest ochrona, zachowanie, prezentacja i popularyzacja materialnego dziedzictwa kulturowego. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- organizacja czasowych wystaw muzealnych;
- modernizacja stałych wystaw muzealnych;
- tworzenie stałych wystaw muzealnych;
- publikacja katalogów do wystaw muzealnych;
- konserwacja muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego;
- zakup wyposażenia pracowni konserwatorskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się:

- samorządowe instytucje kultury - z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Instytucja zarządzająca:

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów,
ul. Okrężna 9, 02-916 Warszawa.

„KULTURA LUDOWA”

Celem priorytetu jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej poprzez zachowanie, dokumentowanie i przekaz elementów kultury ludowej.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- zadań edukacyjnych, w tym warsztatów, kursów i szkoleń dotyczących zagadnień szeroko pojętej kultury ludowej, w tym niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- zadań z zakresu szeroko pojętej animacji kulturowej i społecznej prowadzonej w oparciu o niematerialne dziedzictwo kulturowe, wspomagających lokalne społeczności w twórczych działaniach nawiązujących do miejscowych tradycji;
- publikacji książkowych z zakresu dziedzictwa kultury ludowej;
- zadań dotyczących dokumentacji, archiwizacji i udostępniania unikalnych zjawisk z zakresu dziedzictwa kultury ludowej, w tym sztuki i rękodzieła ludowego, gwary, muzyki, tańca, śpiewu, obrzędowości, obyczajowości;
- zadań popularyzujących unikalne i żywe elementy kultury ludowej, w tym konkursy, przeglądy, festiwale sztuki i rękodzieła ludowego;
- zadań dotyczących ochrony architektury regionalnej;
- zadań o charakterze artystycznym, użytkowym inspirowanych tradycyjną twórczością ludową;
- projektów badawczych i popularyzatorskich z zakresu antropologii kulturowej, etnologii i etnografii.

Z priorytetu wyłączone są zadania związane z obchodami 200 rocznicy urodzin Oskara Kolberga, zadania archeologiczne, zadania o tematyce historycznej, w tym również rekonstrukcje wydarzeń historycznych i turnieje rycerskie, festyny, zloty i zawody regionalne oraz zakupy strojów ludowych.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- samorządowe instytucje kultury - z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego;
- organizacje pozarządowe;
- podmioty prowadzące działalność gospodarczą;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Instytucja zarządzająca:

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Narodowych Instytucji Kultury,
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17,
00-071 Warszawa

„OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ZA GRANICĄ”

Celem priorytetu jest dokumentowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań realizowanych poza granicami i na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- rewaloryzacji oraz prac remontowych i konserwatorskich w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;
- rewaloryzacji, konserwacji, ochrony i zachowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju;
- dokumentowania utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji;
- publikacji oraz promocji badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- upamiętniania wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- pomocy instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza Krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- państwowe instytucje kultury;
- samorządowe instytucje kultury;
- archiwa państwowe;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Instytucja zarządzająca:

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departament Dziedzictwa Kulturowego,
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa

„OCHRONA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH”

Celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z zasadami konserwatorskimi opartymi na zasadzie zrównoważonego rozwoju zapisanej w art. 5 Konstytucji RP.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;

- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- samorządowe instytucje kultury;
- państwowe instytucje kultury;
- organizacje pozarządowe;
- publiczne uczelnie akademickie;
- niepubliczne uczelnie akademickie;
- podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Instytucja zarządzająca:

Narodowy Instytut Dziedzictwa,

ul. Szeroki Dunaj 5, 00-255 Warszawa

„OCHRONA I CYFRYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO”

Celem priorytetu jest zainicjowanie kompleksowego procesu cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych, bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiąganie zysku, lub uczelni publicznych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- opracowanie zasobów kultury i dziedzictwa narodowego ze szczególnym uwzględnieniem niepaństwowego zasobu archiwalnego wraz z przeprowadzeniem koniecznych prac konserwatorskich;
- digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniająca przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;
- udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urządzeń multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;
- przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne;
- uczelnie publiczne.

Instytucja zarządzająca:

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów,

ul. Goraszewska 7, 02-910 Warszawa

„KOLBERG 2014 - PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO”

Celem programu jest uczczenie 200. rocznicy urodzin Oskara Kolberga poprzez działania o charakterze badawczym, dokumentacyjnym, edukacyjnym, artystycznym, naukowym i wydawniczym, a także inspirowane szeroko rozumianą kulturą ludową i tradycyjną.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań:

1) Tradycja żywa w działaniu:

a) Zadania związane z prowadzeniem działań dokumentujących współczesne zjawiska z zakresu folkloru słownego, muzycznego i tanecznego, sztuk wizualnych, zdobniczych i architektury regionalnej, obrzędowości i obyczajowości, języka regionalnego i gwary:

- prowadzenie badań terenowych oraz dokumentacja fotograficzna, audio i wideo badanych zjawisk kulturowych oraz opracowywanie materiałów terenowych;
- udostępnianie materiałów z badań terenowych poprzez tworzenie ogólnodostępnych baz danych z zachowaniem i poszanowaniem praw autorskich.

b) Zadania związane z upowszechnianiem dorobku badaczy i dokumentalistów:

- produkcja lub koprodukcja materiałów audiowizualnych oraz przygotowanie i postprodukcja materiałów audiowizualnych dotąd nierozpowszechnianych, w celu ich rozpowszechniania za pomocą różnych form przekazu, zawierających archiwalne i współczesne nagrania;
- projektowanie interaktywnych stron internetowych i platform edukacyjnych zbudowanych w oparciu o archiwalia, zbiory i kolekcje muzyczne;
- organizacja wystaw i innych form prezentujących zbiory, archiwalia, eksponaty;
- opracowywanie materiałów dla osób z ograniczeniami sprawności.

c) Zadania realizowane we współpracy międzyśrodowiskowej z podmiotami reprezentującymi środowiska lokalne, których celem jest wymiana doświadczeń w zakresie twórczości muzycznej, słownej, tanecznej i wizualnej, w tym warsztaty mistrzowskie, których efektem będzie opracowana i udostępniona dokumentacja oraz organizacja nowoczesnych projektów edukacyjnych i interdyscyplinarnych z użyciem nowych mediów, włączenie projektów z obszaru przemysłów kreatywnych;

d) Zadania realizowane we współpracy międzynarodowej z podmiotami pochodzącymi z obszarów, które opisywał Oskar Kolberg, które mają na celu wymianę doświadczeń w zakresie dokumentacji, upowszechniania i udostępniania treści tradycyjnych, między innymi poprzez wspólne organizowanie badań, wystaw i koncertów.

2) Tradycja jako inspiracja:

a) Zadania związane z przekazem treści kulturowych:

- koncerty muzyki inspirowanej muzyką tradycyjną;
- organizacja warsztatów i szkoleń dla profesjonalistów;
- realizacja indywidualnych lekcji / kursów / warsztatów opartych na relacji mistrz – uczeń.

b) Zadania związane z tworzeniem nowych dzieł zainspirowanych tradycją:

- opracowania sceniczne utworów kompozytorów odwołujących się do kultur tradycyjnych polskich oraz ich wystawienie;
- realizacja audycji radiowych i dzieł audiowizualnych prezentujących dorobek kultur tradycyjnych oraz współczesnych ich interpretacji;

– ogłaszanie i przeprowadzanie konkursów na współczesne kompozycje utworów muzycznych i tanecznych, a także sztuk teatralnych nawiązujących do kultur tradycyjnych lub odwołujących się do już istniejącego dorobku muzycznego, tanecznego i teatralnego w tym zakresie.

3) Tradycja udokumentowana jako źródło:

a) Zadania związane z konserwacją i zabezpieczaniem archiwów oraz ich udostępnianiem w Internecie:

– skanowanie i obróbka techniczna materiałów pochodzących z badań terenowych i udostępnienie ich w Internecie;

– projektowanie i uzupełnianie bibliotek cyfrowych o skany wydawnictw wydanych przed 1945 rokiem, a także skanowanie roczników muzealnych, czasopism naukowych i popularnonaukowych;

– projektowanie stron internetowych poświęconych zespołom archiwaliów, a także tworzenie otwartych portali poświęconych „historii mówionej”.

b) Zadania związane z wydawaniem książek i czasopism, prezentujących wyniki badań dotyczących zjawisk polskiej kultury tradycyjnej:

– reprinty książek wydanych przed 1945 rokiem ze szczególnym uwzględnieniem monografii opatrzonych współczesnymi, krytycznymi wprowadzeniami i/lub komentarzami;

– tłumaczenia z języków obcych na język polski ważnych dzieł dokumentujących zjawiska i procesy kulturowe, będące efektem realizowanych na obszarze naszego kraju (w granicach II RP) badań;

– wydawanie numerów czasopism ze szczególnym uwzględnieniem numerów monograficznych;

– wydawanie publikacji o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim;

– wydawanie antologii tekstów archiwalnych poświęconych wybranym zagadnieniom lub będące zbiorem tekstów jednego autora.

4) Kompleksowe zadania multidyscyplinarne łączące wybrane spośród działań określonych w pkt. 1-3.

O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- państwowe instytucje kultury;
- samorządowe instytucje kultury;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe;
- uczelnie (w tym artystyczne);
- szkoły publiczne i niepubliczne (w tym artystyczne);
- podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Instytucja zarządzająca:

Instytut Muzyki i Tańca,

ul. Fredry 8, 00-097 Warszawa

„PROGRAM WIELOLETNI MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO KULTURA+”

Celem realizowanego w latach 2011-2015 Programu Wieloletniego KULTURA+ jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

Program KULTURA+ składa się z dwóch Priorytetów:

- Priorytetu „Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek”, zarządzanego przez Instytut Książki w Krakowie. W ramach priorytetu wspierany jest remont, przebudowa, rozbudowa i budowa budynków bibliotek w małych gminach. Wszystkie informacje na temat priorytetu dostępne są na stronie: www.bibliotekaplus.pl.
- Priorytetu „Digitalizacja”, zarządzanego przez Narodowy Instytut Audiowizualny. Priorytet „Digitalizacja” ma na celu poszerzenie i ułatwienie dostępu do cyfrowych zasobów polskiego dziedzictwa kulturowego, poprzez digitalizację zbiorów i rozbudowę pracowni digitalizacyjnych. Informacje dostępne są na stronie: www.nina.gov.pl.

II. Wojewódzki Konserwator Zabytków

Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków, działając z upoważnienia ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.) ustala kryteria i sposób naboru wniosków oraz rozdziału środków finansowych na cele związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami w ramach środków przyznanych przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego, pozostających w jego dyspozycji. Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Warunkiem ubiegania się właściciela lub posiadacza zabytku o dotację celową na prace przy zabytku jest posiadanie odrębnej decyzji o wpisie obiektu do rejestru zabytków lub wyszczególnienie zabytku w decyzji wpisującej zespół obiektów do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego.

Uprawnieni wnioskodawcy:

- osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego; z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w § 2 pkt 1 lit. c), może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót przy zabytku określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.):

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- zabezpieczenie, zachowanie i utwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w punktach oznaczonych literami g.-o;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Wnioski o udzielenie dofinansowania zadań składa się w terminach:

- do dnia 28 lutego - na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone w bieżącym roku,
- do dnia 30 czerwca - na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku tzw. refundacja

III. Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Ustawodawca w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewidział też możliwość dofinansowywania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków ze środków jednostek samorządu terytorialnego na zasadach określonych przez organy stanowiące tych jednostek. Dotyczy to samorządów wszystkich szczebli.

W każdym przypadku o dotację może ubiegać się, w drodze corocznie ogłaszanego konkursu, każdy podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu albo stosunku zobowiązaniowego.

Ze środków dotacji można dofinansować wykonanie planowanych prac lub robót budowlanych tylko przy zabytkach wpisanych do rejestru, które mieszczą się w katalogu wskazanym w w/w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Analogicznie jak w przypadku dotacji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na realizację w/w zadań, dotacja na wykonanie prac lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku może być udzielona w wysokości do 50% ogółu nakładów na te prace lub roboty. W szczególnie uzasadnionych przypadkach może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych.

Na szczeblu wojewódzkim od 2009 r. co roku w budżecie województwa zabezpieczane są środki finansowe przeznaczone na udzielenie dotacji na wykonanie prac lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego.

Ponadto w ramach sprawowanego mecenatu zarówno przez samorząd województwa, jak i gminny, udzielane są, w drodze corocznie ogłaszanych konkursów ofert, dotacje dla organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na wsparcie realizacji zadań publicznych w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

2. Źródła publiczne. Środki zagraniczne.

Możliwość finansowania ochrony zabytków została włączona do działań współfinansowanych środkami finansowymi Unii Europejskiej. Wejście Polski do Unii Europejskiej otworzyło wiele nowych możliwości związanych z realizacją projektów z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Fundusze europejskie, tj. fundusze strukturalne, programy wspólnotowe oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy umożliwiły realizację wielu ciekawych inicjatyw, zarówno tych o charakterze infrastrukturalnym, jak i przedsięwzięć artystycznych.

Działania związane z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego mogą być dofinansowywane z dwóch zasadniczych źródeł:

I. Fundusze Unii Europejskiej

1. Fundusze strukturalne i Fundusz Spójności:

1.1. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, m.in.

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko,
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014–2020,
- Program Operacyjny Europejskiej Współpracy Terytorialnej.

1.2. Europejski Fundusz Społeczny

- Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

2. Fundusz: rolny i rybacki:

– Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,

– Europejski Fundusz Rybacki

- Program Operacyjny Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich.

II. Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy

Oprócz funduszy, wskazanych powyżej, istnieją **inicjatywy wspólnotowe**. Obecnie funkcjonują trzy nowe inicjatywy:

JESSICA – celem tego wspólnego przedsięwzięcia Komisji Europejskiej, Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz Banku Rozwoju Rady Europy jest wspieranie inwestycji służących zapewnieniu zrównoważonego rozwoju w miastach. Zakres wsparcia w ramach inicjatywy obejmuje również coraz szerszy krąg tematyczny – rozpoczynając od rewitalizacji, poprzez edukację, kulturę, turystykę i transport a kończąc na odnawialnych źródłach energii.

Inicjatywa JESSICA przewiduje stworzenie specjalnych funduszy rozwoju miast lub funduszy powierniczych, zasilonych środkami strukturalnymi, których zadaniem będzie wspieranie, przy pomocy instrumentów finansowych, projektów realizowanych w ramach zintegrowanych planów rozwoju miejskiego. Beneficjenci, dzięki tej inicjatywie będą mieli dostęp do dogodnych instrumentów finansowych, takich jak korzystne kredyty, środki kapitałowe lub gwarancje często konieczne do realizacji projektów, ale nie będą mieli możliwości pozyskania dotacji. Inicjatywa Jessica jest nowatorskim podejściem do wykorzystywania środków unijnych, zakładającym odejście od finansowania dotacyjnego na rzecz finansowania zwrotnego. Dzięki jej pilotażowemu wdrożeniu w ramach obecnego okresu programowania, część polskich regionów, które zdecydowały się na jej wdrażanie, zdobędzie niezwykle cenne doświadczenie, umożliwiające efektywniejsze wdrażanie

nowatorskich instrumentów inżynierii finansowej, które mają stanowić główną oś najbliższej perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020.

Z finansowania w ramach Inicjatywy Jessica mogą skorzystać projekty uprawnione do dofinansowania w ramach działania regionalnego programu operacyjnego, z którego środki zostały wyodrębnione w celu sfinansowania Inicjatywy Jessica w danym regionie. Wśród przykładowych rodzajów projektów wymienić można m.in. przebudowę budynków lub zespołów obiektów w celu nadania im innych niż dotąd funkcji użytkowych (np. na cele gospodarcze, społeczne, kulturowe) lub przystosowanie obiektów do nowych wymagań bez zmiany ich funkcji (wymiana instalacji, elementów konstrukcyjnych, itp.) przy jednoczesnym zachowaniu walorów historycznych i architektonicznych istniejących obiektów; przywrócenie wartości obejmujące remont lub modernizację obiektów o szczególnej wartości zabytkowej, mające na celu wyeksponowanie wartości zabytkowych danego obiektu; zagospodarowanie terenów przemysłowych i powojсковych na cele usługowe, handlowe, rozrywkowe, kulturalne, itp.

JASPERS – jest to wsparcie udzielane potencjalnym beneficjentom projektów indywidualnych o charakterze infrastrukturalnym, które zostaną zgłoszone przez instytucję zarządzającą programem operacyjnym. Do wsparcia kwalifikują się projekty duże, czyli takie których całkowita szacunkowa wartość wynosi co najmniej 25 mln euro w sektorze środowiska oraz 50 mln w pozostałych sektorach. Przedmiotem wsparcia jest pomoc doradcza mająca na celu przygotowanie projektów do realizacji, w tym m.in. weryfikacja przygotowanej dokumentacji oraz analiza wybranych problemów. Beneficjent zasadniczo nie ponosi kosztów doradztwa z JASPERS. Jedynymi wydatkami z jakimi może się liczyć są koszty dostarczania dokumentów oraz organizacji spotkań.

Szczegółowe informacje: www.mrr.gov.pl

www.funduszeuropejskie.gov.pl

JEREMIE – inicjatywa ta ma na celu poprawę wykorzystania oraz zwiększenie efektywności środków przeznaczanych na wsparcie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w ramach funduszy strukturalnych. Pozwala ona na skorzystanie z wiedzy i doświadczenia Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego przy opracowywaniu programów operacyjnych w zakresie wsparcia Ministerstwa Skarbu Państwa za pomocą odnawialnych instrumentów inżynierii finansowej, a następnie wdrażanie uzgodnionych instrumentów w ramach inicjatywy. JEREMIE to zatem wsparcie dla instrumentów finansowych, np. funduszy kapitałowych, na rzecz poprawy dostępu do funduszy wsparcia rozwoju małych średnich firm, a także mikroprzedsiębiorstw w regionach. Pomoc oferowana w ramach JEREMIE nie ma charakteru bezpośredniego dofinansowania, ale udzielana jest w formie rynkowych instrumentów finansowych, co sprawia, że jest to pomoc zwrotna. Istotą inicjatywy JEREMIE jest bowiem dostarczenie środków unijnych nie bezpośrednio do małych i średnich przedsiębiorstw, ale do pośredników finansowych co sprawia, że wyróżnia się od tradycyjnych dotacji unijnych swoim odnawialnym mechanizmem dofinansowania.

Szczegółowe informacje: www.jeremie.com.pl

FUNDUSZE UNII EUROPEJSKIEJ**Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020**

Środki na projekty o charakterze ponadregionalnym z zakresu dziedzictwa dostępne są w ramach **Priorytetu XI „Kultura i dziedzictwo kulturowe”**. Priorytet ten ma na celu aktywne wspieranie rozbudowę i modernizację infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz ochronę dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim i światowym.

Działanie XI.1 „Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym”. Pomocy finansowej udziela się podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie: rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, restauracji, zachowania, a także adaptacji na cele kulturalne obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem, zakupu i remontu trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (wyłącznie jako jeden z elementów projektu), konserwacji zabytkowych muzealiów, starodruków, księgozbiorów, archiwaliów i zbiorów filmowych, zabezpieczenia zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem, rozwoju zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym: digitalizację zabytkowych zasobów bibliotecznych i muzealnych oraz archiwaliów i zbiorów filmowych, tworzenia wirtualnych instytucji kultury (dot. wykorzystania w tym celu zbiorów zabytkowych i/lub o szczególnej wartości historycznej), przygotowania kompleksowej dokumentacji niezbędnej do wnioskowania i realizacji przedsięwzięcia w ramach działania. W ramach działania można się ubiegać o dofinansowanie w wysokości do 85% kosztów kwalifikowanych projektu. Minimalna wartość projektu wynosi 20 mln zł.

Dla projektów dotyczących wyłącznie: konserwacji zabytków ruchomych, rozwoju zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym digitalizacji zabytkowych zasobów bibliotecznych, muzealnych, archiwalnych i zbiorów filmowych, zabezpieczenia zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem, tworzenie wirtualnych instytucji kultury (dot. wykorzystania w tym celu zbiorów zabytkowych), minimalna wartość projektu wynosi 4 mln zł. Ponadto dla wszystkich typów projektów realizowanych przez instytucje kultury państwowe i współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego, archiwa państwowe oraz dopuszczone w działaniu typy szkół i uczelni artystycznych minimalna wartość projektu wynosi 4 mln zł.

Rodzaje beneficjentów: instytucje kultury (państwowe, samorządowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego); jednostki samorządu terytorialnego; kościoły i związki wyznaniowe; organizacje pozarządowe; archiwa państwowe; szkoły artystyczne (dla których organem prowadzącym jest minister właściwy ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub jednostki samorządu terytorialnego), wyłącznie w zakresie zadań z obszaru digitalizacji zabytkowych zbiorów, konserwacji zabytków ruchomych oraz ich zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem; uczelnie artystyczne (nadzorowane przez ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego) wyłącznie w zakresie zadań z obszaru digitalizacji zabytkowych zbiorów, konserwacji zabytków ruchomych oraz ich zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem; publiczne uczelnie wyższe, inne niż artystyczne wyłącznie w zakresie zadań z obszaru

digitalizacji zabytkowych zbiorów, konserwacji zabytków ruchomych oraz ich zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem; partnerstwa zawiązane w ramach określonego w działaniu katalogu beneficjentów.

Działanie XI.2 „Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym”.

Celem jest rozwój oraz poprawa infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym oraz zwiększenie dostępu do kultury. W ramach działania wspierane będą projekty z zakresu rozwoju oraz poprawy stanu niezabytkowej infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym. Prace w obiektach zabytkowych wraz z ich otoczeniem mogą być realizowane jedynie jako niezbędny (dodatkowy) element projektu. Pomocy finansowej udziela się podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie: budowy, rozbudowy, remontu i przebudowy instytucji kultury, zakupu i remontu trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej (wyłącznie jako jeden z elementów projektu), przygotowania kompleksowej dokumentacji niezbędnej do wnioskowania i realizacji przedsięwzięcia w ramach działania.

W ramach Działania można się ubiegać o dofinansowanie w wysokości do 85% kosztów kwalifikowanych. Minimalna wartość projektu wynosi 20 mln zł. Dla projektów, gdzie beneficjentami są instytucje kultury państwowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz archiwa państwowe, minimalna wartość projektu wynosi 4 mln zł.

Rodzaje beneficjentów: instytucje kultury (państwowe, samorządowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego); organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe; archiwa państwowe; jednostki samorządu terytorialnego; partnerstwa zawiązane w ramach określonego w działaniu katalogu beneficjentów.

Działanie XI.3. Infrastruktura szkolnictwa artystycznego.

W ramach Priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie infrastruktury szkolnictwa artystycznego. W ramach działania wspierane są projekty z zakresu rozwoju i poprawy stanu infrastruktury szkół i uczelni artystycznych oraz prac prowadzonych w obiektach zabytkowych oraz zespołach tych obiektów wraz z ich otoczeniem.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2014-2020

Głównym celem Programu jest rozwój polskiej gospodarki w oparciu o innowacyjne przedsiębiorstwa. Wspierana i promowana będzie innowacyjność na poziomie co najmniej krajowym lub międzynarodowym.

Projekty z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego mogą być realizowane w ramach **Priorytetu VI „Polska gospodarka na rynku międzynarodowym”**.

Działanie VI.4 „Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym”.

Jego celem jest wsparcie inwestycji dla stworzenia konkurencyjnych i innowacyjnych produktów turystycznych o charakterze unikatowym i ponadregionalnym, przy zachowaniu chłonności terenów turystycznych i ich pojemności turystycznej.

W ramach Działania VI.4 wspierane będą indywidualne projekty turystyczne (wyłącznie tryb indywidualny wyboru projektów), o następującym charakterze: kompleksowe ponadregionalne projekty obejmujące inwestycje w spójną infrastrukturę unikatowych produktów turystycznych; projekty przewidujące wsparcie dla obiektów stanowiących wyjątkowe atrakcje turystyczne znajdujące się na liście Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO lub uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii.

Minimalna wartość projektu wynosi 10 mln zł.

Beneficjenci: jednostki samorządu terytorialnego i instytucje im podległe; jednostki administracji rządowej i instytucje im podległe; instytucje otoczenia biznesu, w tym izby gospodarcze, fundacje i stowarzyszenia non-profit działające na rzecz sektora turystycznego; przedsiębiorcy.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020

Regionalne Programy Operacyjne realizowane są w celu podnoszenia konkurencyjności regionów przez samorządy poszczególnych województw. RPO są dopełnieniem programów o charakterze centralnym, obejmujących swym zakresem obszar całego kraju, tj.: PO Infrastruktura i Środowisko, PO Innowacyjna Gospodarka oraz PO Kapitał Ludzki.

W ramach RPO zagwarantowano wsparcie dla kultury dotyczące działań z zakresu zachowania dziedzictwa kulturowego, budowy, rozbudowy oraz rozwoju publicznej infrastruktury kultury, a także digitalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w obszarze kultury. W momencie powstawania Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Kutnowskiego nie były jeszcze znane szczegóły programu na lata 2014-2020, jednak ze względu na analogiczne zakresy osi priorytetowych co w latach 2007-2013, można się spodziewać, że o środki na projekty z zakresu kultury i dziedzictwa narodowego będzie można się starać w ramach:

Osi Priorytetowej 5 „Infrastruktura społeczna”

Działanie 5.4 „Infrastruktura kultury”. W poprzednim okresie finansowania dofinansowanie można było otrzymać na następujące zadania: prace konserwatorskie, restauratorskie lub inne roboty budowlane dopuszczalne w przypadku zabytków (odpowiednio – obiektów historycznych) nieruchomych z zachowaniem pełnionych przez nie dotychczas funkcji kulturalnych lub nadaniem takich funkcji, budowa bądź przebudowa infrastruktury kulturalnej lub zakup wyposażenia do obiektów instytucji kultury, zabezpieczenie zasobów instytucji kulturalnych na wypadek zagrożeń, szczególnie w zakresie zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych, digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego pod warunkiem powszechnego udostępnienia stworzonej bazy, tworzenie i rozwój sieci punktów informacji kulturalnej (w tym także przygotowanie i dystrybucja nieodpłatnych publikacji służących informacji kulturalnej), systemów oznakowania obszarów i obiektów atrakcyjnych kulturowo, tworzenie i rozwój systemów e-informacji kulturalnej, organizacja wydarzeń kulturalnych, mających wpływ na wzrost znaczenia kultury jako czynnika stymulującego rozwój społeczno gospodarczy oraz tożsamości regionalnej (tylko jako element projektu

infrastrukturalnego, w uzasadnionych przypadkach, gdy jest to konieczne dla pomyślnej realizacji projektu o charakterze inwestycyjnym), kampanie promocyjne w kraju i zagranicą, których celem jest promowanie kultury regionu, w tym udział w wystawach i imprezach kulturalnych, przygotowanie programów tworzenia, rozwoju lub promocji lokalnych i regionalnych produktów kulturowych, w tym przede wszystkim wykonanie analiz potencjału i popytu.

O dotację mogły ubiegać się: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego, posiadające osobowość prawną, organy administracji rządowej, instytucje kultury, wyższe szkoły artystyczne, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy.

Priorytet 6 „Odnowa Obszarów Miejskich”

Działanie 6.1 „Rewitalizacja obszarów problemowych”.

Dofinansowanie można otrzymać na następujące zadania: odbudowa, renowacja lub modernizacja budynków lub obiektów (w szczególności w zdegradowanych dzielnicach miast, osiedlach mieszkaniowych, obszarach przemysłowych i powojaskowych), lub ich adaptacja do nowych funkcji, przyczyniające się do tworzenia nowych miejsc pracy oraz neutralizacji niekorzystnych zjawisk społecznych, gospodarczych i ekologicznych, prace konserwatorskie, restauratorskie lub inne roboty budowlane dopuszczalne w przypadku zabytków nieruchomych (odpowiednio – obiektów historycznych) w celu przystosowania w/w obiektów do nowych funkcji lub utrzymania funkcji dotychczasowych, kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznej rewitalizowanych terenów, w tym budowa lub przebudowa małej architektury oraz tworzenie lub modernizacja miejsc rekreacji i terenów zielonych, przygotowanie terenów na obszarach objętych rewitalizacją pod realizację nowych inwestycji gospodarczych (w tym uzbrojenie terenu pod przyszłe inwestycje, wyburzanie obiektów, adaptacja obiektów do potrzeb działalności gospodarczej oraz modernizacja istniejącej infrastruktury sieciowej), wymiana, budowa, przebudowa lub modernizacja instalacji komunalnej (w tym przede wszystkim wodno-kanalizacyjnej, elektrycznej, ciepłowniczej i gazowej) w rewitalizowanych obiektach, budowa systemów monitoringu w celu podniesienia bezpieczeństwa publicznego, budowa systemów zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych w rewitalizowanych obiektach.

O dotację mogą ubiegać się: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS, przedsiębiorcy.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2014-2020

Program umożliwia pełne wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich poprzez realizację tzw. „projektów miękkich” (nieinwestycyjnych), aktywne włączenie się instytucji i organizacji sektora kultury w rozwój zasobów ludzkich m.in. poprzez: upowszechnienie i modernizację systemu edukacji (w tym szkół i uczelni artystycznych), upowszechnianie modelu kształcenia przez całe życie, udział w procesie integracji społecznej i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu (domy kultury, biblioteki, organizacje związków wyznaniowych, działające w obszarze pomocy społecznej).

Program umożliwia realizację działań z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w ramach wielu priorytetów, m.in.:

priorytety centralne:**Priorytet 4 „Szkolnictwo wyższe i nauka”**

Działanie 4.1 „Wzmocnienie i rozwój potencjału dydaktycznego uczelni oraz zwiększenie liczby absolwentów kierunków o kluczowym znaczeniu dla gospodarki opartej na wiedzy”, Poddziałanie 4.1.1 „Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni”. Pomocy finansowej udziela się podmiotom w zakresie: otwierania nowych, atrakcyjnych kierunków studiów, organizacji praktyk studenckich, wsparcia stypendialnego, pomocy studentom niepełnosprawnym w dostępie do oferty wyższych uczelni.

priorytety regionalne:**Priorytet 7 „Promocja integracji społecznej”**

Działanie 7.2 „Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej”, Poddziałanie 7.2.1 „Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – projekty konkursowe”. Pomocy finansowej udziela się na projekty: zakładające utworzenie centrów integracji społecznej w gminnych bibliotekach i domach kultury w celu poprawy dostępu do zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zajęcia o charakterze kulturalnym (np. warsztaty muzyczne), mające na celu przywrócenie osób zagrożonych wykluczeniem do życia społecznego, pozaszkolne formy integracji społecznej młodzieży (np. warsztaty teatralne w domach kultury).

Działanie 7.3 „Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji”

Pomocy finansowej udziela się na projekty: realizujące pozaszkolne formy integracji społecznej młodzieży, kulturalne inicjatywy lokalne na terenach wiejskich (np. z zakresu kultywowania tradycji).

Priorytet 9 „Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach”**Działanie 9.5 „Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich”**

Działanie przyczynia się do pobudzenia aktywności mieszkańców obszarów wiejskich na rzecz samoorganizacji i tworzenia lokalnych inicjatyw ukierunkowanych na rozwój edukacji i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich.

Pomocy finansowej udziela się na projekty: tworzenia i wsparcia działalności inicjatyw ukierunkowanych na pobudzenie świadomości środowisk lokalnych i ich zaangażowanie w działania na rzecz rozwoju edukacji na terenach wiejskich i podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców obszarów wiejskich oraz rozwoju usług edukacyjnych na tych obszarach.

Pogranie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich jest instrumentem realizacji polityki Unii Europejskiej w zakresie rozwoju obszarów wiejskich. Podstawowym celem Programu jest realizacja koncepcji wielofunkcyjności rolnictwa i obszarów wiejskich. Zakłada ona wzmocnienie ekonomiczne gospodarstw rolnych i wzrost konkurencyjności sektora rolno-spożywczego, z jednoczesnym zapewnieniem instrumentów na rzecz różnicowania działalności gospodarczej w kierunku pozyskania i stworzenia alternatywnych źródeł dochodów mieszkańców wsi.

O środki na projekty z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego można starać się w ramach: Priorytetu 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” (Działanie 3.4. „Odnowa i rozwój wsi”) oraz Priorytetu 4 „Leader” (Działanie 4.1. „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”, Działanie 4.2. „Wdrażanie projektów współpracy”).

Priorytet 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej”

Działanie 3.4. „Odnowa i rozwój wsi”

Pomocy finansowej udziela się podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie: budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów: • pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe, • służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa historycznego, tradycji, sztuki oraz kultury, kształtowania obszaru przestrzeni publicznej; budowy remontu lub przebudowy infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno-kulturalnych; zakupu obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami, z przeznaczeniem na cele publiczne; odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych, budynków będących zabytkami lub miejsc pamięci; kultywowania tradycji społeczności lokalnej oraz tradycyjnych zawodów.

O dofinansowanie ubiegać się może: gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, działająca na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, organizacja pozarządowa o statusie organizacji pożytku publicznego w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, której cele statutowe są zbieżne z celami działania "Odnowa i rozwój wsi" objętego PROW 2007-2013.

Priorytet 4 „Leader”**Działanie 4.1. „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”**

Działanie ma na celu umożliwienie mieszkańcom obszaru objętego lokalną strategią rozwoju (LSR) realizacji projektów w ramach tej strategii. Realizacja strategii powinna przyczynić się do poprawy jakości życia na obszarach wiejskich m.in. poprzez wzrost aktywności lokalnych społeczności oraz stymulowanie powstawania nowych miejsc pracy. W ramach realizacji LSR, zatwierdzonych przez samorząd województwa, LGD wybiera projekty do realizacji w ramach środków przyznanych na realizację strategii. Pracownicy LGD pomagają wnioskodawcom w przygotowaniu projektów. Wnioski te mogą dotyczyć projektów kwalifikujących się do udzielenia pomocy w ramach działań osi 3: Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej: • Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, • Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, • Odnowa i rozwój wsi, • oraz innych projektów zwanych dalej „małymi projektami”, które nie kwalifikują się do wsparcia w ramach działań osi 3, ale przyczyniają się do osiągnięcia celów tej osi, tj. poprawy jakości życia lub większego zróżnicowania działalności gospodarczej na obszarze działania LGD.

Dla małych projektów, działania mogą dotyczyć, m.in.: organizacji szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i warsztatowym dla ludności z obszaru objętego LSR; promocji i rozwoju lokalnej aktywności, w tym promocji lokalnej twórczości kulturalnej i artystycznej, z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego; rozwoju agroturystyki i turystyki na obszarach wiejskich, w tym: utworzenia lub zmodernizowania elektronicznej bazy informacji turystycznej oraz stron WWW, przygotowania i wydania folderów i innych publikacji informacyjnych, oznaczenia obiektów ważnych lub charakterystycznych dla obszaru objętego lokalną strategią rozwoju; inicjowania powstawania, rozwoju, przetwarzania, wprowadzenia na rynek oraz podnoszenia jakości produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, w tym naturalnych surowcach i produktach rolnych i leśnych oraz tradycyjnych sektorach gospodarki; organizacji imprez kulturalnych na obszarze objętym działalnością LGD; zakupu i nasadzenia tradycyjnej roślinności oraz starych odmian roślin (nasion, sadzonek, kłaczy, bulw, etc.) w celu wykorzystania lub odnowienia cennego dziedzictwa przyrodniczego lub kulturowego ze szczególnym wskazaniem na obszary chronione w tym obszary objęte siecią Natura 2000, renowacji, zabezpieczenia i oznakowania przydrożnych kapliczek, pomników przyrody, odkrywek geologicznych i innych miejsc i budowli charakterystycznych dla danej miejscowości i istotnych dla realizacji LSR wraz z uporządkowaniem terenu wokół tych miejsc; odnawiania elewacji i dachów prywatnych budynków, ogrodzeń, oraz innych obiektów charakterystycznych dla budownictwa danego regionu; zakupu strojów, eksponatów i innego wyposażenia dla zespołów artystycznych, zespołów folklorystycznych oraz innych grup i zespołów kultywujących miejscowe tradycje i zwyczaje; inwestycji służących utrzymaniu i kultywowaniu tradycyjnych zawodów i

rzemiosła oraz inwestycji służących wspieraniu twórczości lokalnej lub ludowej zakupu wyposażenia świetlic wiejskich i ich remont.

W przypadku małych projektów beneficjentem mogą być osoby fizyczne zameldowane na obszarze działania LGD lub posiadające siedzibę na obszarze działania LGD, jeśli prowadzą działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe, osoby prawne i jednostki organizacyjne związków wyznaniowych i kościołów, posiadające siedzibę na obszarze działania LGD lub działające na obszarze LGD.

Działanie 4.2. „Wdrażanie projektów współpracy”. Mając na uwadze fakt, iż Leader jest podejściem przekrojowym i partnerskim, projekty realizowane w ramach Działania 4.2 umożliwiają osiągnięcie celów Priorytetu 3. W ramach Działania pomoc jest przyznawana Lokalnym Grupom Działania na realizację projektów współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej zawartych w opracowanej i realizowanej przez nie Lokalnych Strategiach Rozwoju oraz nieuwzględnionych w nich, lecz zgodnych z celami w nich zawartymi. Na projekt współpracy składa się zarówno przygotowanie projektu, w tym opracowanie koncepcji projektu, jak i sama realizacja projektu.

Programy wspólnotowe

Projekty z zakresu ochrony zabytków można podzielić na dotyczące obiektów nieruchomych i ruchomych. W przypadku projektów inwestycyjnych dziedzictwa nieruchomego wyróżniamy projekty dotyczące między innymi: ochrony dziedzictwa kulturowego (renowacji, konserwacji, restauracji i adaptacji na cele kulturalne obiektów historycznych, bądź wpisanych do rejestru zabytków), budowy, przebudowy i rozbudowy obiektów infrastruktury kultury, rewitalizacji historycznych obszarów miejskich, w tym obszarów poprzemysłowych, powojaskowych, obszarów starówek.

Do projektów dziedzictwa ruchomego zaliczamy natomiast np.: zakup wyposażenia dla obiektów kultury, konserwację zabytkowych księgozbiorów i archiwaliów, digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów bibliotecznych i archiwalnych w celu powszechnego ich udostępniania, zabezpieczanie przed nielegalnym wywozem, kradzieżą lub zniszczeniem zabytków ruchomych. Ponadto dofinansowanie można również uzyskać na projekty nieinwestycyjne tzw. „miękkie”, związane są m.in. z organizacją wydarzeń kulturalnych, takich jak np.: wystawy, festiwale, przedstawienia, koncerty, wymiana artystyczna, badania, szkolenia i warsztaty. Koszty realizacji projektów „miękkich” są zazwyczaj dużo niższe niż koszty projektów inwestycyjnych. Dofinansowanie tych zadań możliwe jest poprzez m.in.: PO Kapitał Ludzki (omówiony powyżej), Program Kultura 2014-2020,

Program Europa dla Obywateli to program Unii Europejskiej wspierający aktywne obywatelstwo europejskie. Program ten, realizowany w latach 2007-2013, kontynuowany w latach 2014-2020, dąży do zaangażowania obywateli i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w proces integracji europejskiej.

Program realizuje cele, jak.: aktywne zaangażowanie obywateli w życie publiczne i w proces integracji europejskiej, rozwijanie ich poczucia przynależności do Europy, rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, pogłębienie tolerancji i wzajemnego zrozumienia pomiędzy obywatelami Europy.

7. Program Ramowy. Program wspiera zadania we wszystkich dziedzinach nauki (np. badania archeologiczne, badania w dziedzinie nowoczesnych technik konserwacji zabytków). W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie działań, zmierzających do, m.in.: poprawy integracji społecznej poprzez ułatwienie dla osób niepełnosprawnych korzystania z dóbr kultury, poprawy jakości usług w dziedzinie kultury, np. digitalizacja zbiorów bibliotecznych i muzealnych, wykorzystanie nowoczesnych technologii medialnych, ochrony i rozwoju dziedzictwa kulturowego poprzez opracowanie strategii konserwacji zabytków i promowanie integracji obiektów kultury z nowoczesnym otoczeniem miejskim, szkolenia początkujących naukowców (np. archeologów, chemików – w zakresie technik konserwatorskich). Informacje dotyczące dofinansowania projektów badawczych dostępne są również na stronach internetowych: Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego www.nauka.gov.pl oraz Narodowego Centrum Badań i Rozwoju.

II. Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy.

Głównymi celami Mechanizmów Finansowych – podobnie jak w przypadku poprzedniej edycji 2014-2020 – jest przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz wzmacnianie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami a państwem-beneficjentem. Okres przyznawania dofinansowania upłynie 30 kwietnia 2014 r., natomiast okres kwalifikowalności wydatków w ramach wyłonionych projektów zakończy się 30 kwietnia 2016 r. Minimalna wartość dofinansowania została ustanowiona na 170 tys. euro. Ponadto, w ramach niektórych programów przewidziano możliwość ustanowienia Funduszu małych grantów, gdzie minimalna wartość dofinansowania może wynosić od 5 tys. euro do 250 tys. euro. Wnioskodawcami mogą być podmioty prywatne, publiczne, komercyjne bądź niekomercyjne, oraz organizacje pozarządowe ustanowione jako podmiot prawny w Polsce, jak również organizacje międzyrządowe działające w Polsce. Nowa perspektywa opiera na tzw. podejściu programowym. Ustanowiono 19 programów (np. program „Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego”), zorientowanych na osiągnięcie założonych celów, rezultatów i wyników.

Programami zarządzają Operatorzy (m.in. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego). Zakres wsparcia w ramach nowej perspektywy jest bardzo szeroki. W zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego: na konserwację i rewitalizację dziedzictwa kulturowego przeznaczono 60 mln euro. Oprócz tego, 10 mln euro zostanie skierowane na działania „miękkie” dotyczące promocji kultury i sztuki wśród szerokiej publiczności oraz wzrostu świadomości dotyczącej różnorodności kulturowej oraz umocnienia dialogu międzykulturowego.

Ponadto kontynuowane jest również wsparcie na rzecz mobilności studentów i pracowników naukowych szkolnictwa wyższego w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych a także współpracy instytucjonalnej pod postacią Funduszu Stypendialnego.

W ramach Mechanizmu Finansowego EOG wyróżnić należy:

Program: Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego.

W ramach Programu zakłada się współfinansowanie działań: rewitalizacja, konserwacja, renowacja i adaptacja na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem (zakup wyposażenia może stanowić integralną część projektu); budowa, rozbudowa, remonty i przebudowa instytucji kultury (zakup wyposażenia może stanowić integralną część projektu); konserwacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów i zbiorów audiowizualnych, w tym filmowych; rozwój zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym: digitalizacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów i zbiorów audio, audiowizualnych i filmowych oraz tworzenie wirtualnych instytucji kultury. Operatorem Programu jest Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Program: Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego.

W ramach Programu zakłada się współfinansowanie działań: organizacja wystaw, spektakli, koncertów, festiwali (w tym filmowych) i innych wydarzeń artystycznych; wspieranie współpracy oraz wymiany artystów w zakresie m.in. sztuk plastycznych, sztuk scenicznych, muzyki, fotografii, filmu i innych; wspieranie współpracy szkół artystycznych i uczelni artystycznych; współpraca ekspertów w dziedzinie nowoczesnych technik konserwatorskich (w tym digitalizacji dóbr kultury); dokumentacji, ochrony, konserwacji i promocji dziedzictwa kulturowego, zwalczania nielegalnego wywozu i wwozu oraz handlu skarbami kultury, zarządzania dziedzictwem narodowym; współpraca międzyinstytucjonalna instytucji kultury i archiwów.

Inne źródła finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Projekty związane z ochroną zabytków mogą być również finansowane z różnego rodzaju funduszy, powołanych do realizacji zadań w innych dziedzinach. Wśród nich należy wymienić Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie, który w ramach priorytetowych działań wspiera prace leczniczo-pielęgnacyjne przy drzewach i krzewach, a w szczególności – pomnikach przyrody oraz parkach. Warto podkreślić, że działania na rzecz ochrony zabytkowych parków i ogrodów oraz inicjowanie szczegółowych prac badawczych w tych obiektach prowadzone są także z ramienia Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W ramach wieloletniej współpracy, w zakresie wspierania procesu rewaloryzacji najbardziej prestiżowych historycznych założen ogrodowych, pomiędzy Narodowym Instytutem Dziedzictwa a Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki

Wodnej, powstała Lista zabytkowych założeń ogrodowych, których właściciele i użytkownicy mogą ubiegać się o dofinansowanie ze środków Funduszu. Lista składa się z części stałej „Listy najcenniejszych zabytkowych założeń ogrodowych Polski” i części ruchomej, ustalonej w cyklu trzyletnim „Listy preferencyjnej zabytkowych parków i ogrodów dla Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej”. Na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa www.nid.pl opisana została szczegółowa procedura aktualizacji w/w Listy.

Środki Wojewódzkiego Funduszu (a także Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) mogą być przeznaczone m.in. na: edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju, przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, w tym urządzenie i utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków, dofinansowywanie działań związanych z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej udziela pomocy finansowej w formie pożyczek, dotacji, dopłaty do oprocentowania kredytów i pożyczek zaciąganych w bankach komercyjnych.

O pomoc ze środków WFOŚiGW w Olsztynie ubiegać się mogą zarówno jednostki samorządu terytorialnego, jak i przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe.

Finansowanie zadań związanych z ochroną zabytków zagwarantowano

w **Priorycie: Ochrona przyrody i krajobrazu.**

Dotacja oraz dofinansowanie w formie przekazania środków państwowym jednostkom budżetowym mogą być przyznawane do wysokości 99% całkowitego kosztu zadania z zakresu ochrony przyrody i krajobrazu obejmujące prace rewitalizacyjne realizowane na terenach objętych ochroną lub w stosunku do obiektów poddanych pod ochronę, ujętych w rejestrze albo ewidencji, zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody lub z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Narodowe Centrum Nauki

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach mogą być również dofinansowane przez na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki ze środków pozostających w dyspozycji Narodowego Centrum Nauki.

Europejskie Dni Dziedzictwa

Europejskie Dni Dziedzictwa to największy w Europie projekt społeczny i edukacyjny, najważniejsze święto zabytków kultury Starego Kontynentu. Ich idea narodziła się w 1985 r. w Granadzie w Hiszpanii podczas II Konferencji Rady Europy. Wówczas po raz pierwszy bezpłatnie udostępniono zwiedzającym obiekty, do których dostęp dotychczas był ograniczony. Inicjatywa cieszyła się tak dużym zainteresowaniem, że w 1991 r. zainspirowała Radę Europy do ustanowienia

Europejskich Dni Dziedzictwa. Głównym celem Europejskich Dni Dziedzictwa jest promowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz przypominanie o wspólnych korzeniach kultury europejskiej. Imprezy skierowane są do bardzo szerokiej i różnorodnej grupy odbiorców, co nadaje im wymiar uniwersalny. W obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa uczestniczą wszystkie państwa, członkowie Rady Europy, w tym Polska, która włączyła się do tej akcji w 1993 r. Co roku we wrześniu organizatorzy udostępniają do zwiedzania szerokiej publiczności zabytki i miejsca kultury, przygotowują festyny, jarmarki, imprezy plenerowe, inscenizacje, turnieje rycerskie, wystawy, odczyty naukowe, konkursy, spotkania z twórcami kultury i wiele innych imprez o różnorodnym charakterze, skierowanych do różnych grup społecznych i wiekowych. Dzięki temu obywatele państw uczestniczących w EDD mają doskonałą okazję do poznania dorobku kulturowego regionu, który zamieszkują.

Ogólnopolski konkurs „Zabytek zadbany”

„Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Podmiotem realizującym procedurę konkursową, podobnie jak wyżej omówione Europejskie Dni Dziedzictwa jest **Narodowy Instytut Dziedzictwa**. Konkurs, skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków, nie stanowi źródła finansowania zabytków, jednak warto o nim wspomnieć, bowiem jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Pozostałe źródła finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Dofinansowanie zadań z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oferują także:

fundusze fundacji krajowych, m.in. Fundacja im. Stefana Batorego (www.batory.org.pl), Fundacja Kronenberga (www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/index);

fundusze europejskie, m.in. Programy Europejskiej Fundacji Kultury (www.eurocult.org), Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej (www.efrwp.pl);

fundusze międzynarodowe, m.in. Fundusze Wyszehradzkie (www.visegradfund.org), Szwajcarska Fundacja dla Kultury Pro Helvetia (www.prohelvetia.pl), Fundacja Współpracy Polsko–Niemieckiej (www.fwpn.org.pl), Polsko–Amerykańska Fundacja Wolności (www.pafw.pl);

fundusze organizacji międzynarodowych, m.in. Europa Nostra wręcza nagrody za utrzymywanie i restaurację obiektów kulturowych w krajach europejskich (www.europanostra.org).

12. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY STARE JUCHY

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z realizacji programu Wójt Gminy Stare Juchy sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy Stare Juchy. Sprawozdanie o którym mowa będzie sporządzone w pierwszym kwartale po upływie dwóch lat od uchwalenia przez Radę Gminy niniejszego programu.

Prace nad kolejnym programem opieki nad zabytkami powinny być zainicjowane na 3 miesiące przed zakończeniem okresu czteroletniego obowiązywania programu. Dwuletnia ocena realizacji programu zawarta w sprawozdaniu będzie służyła ewaluacji programu. Zmiany w programie wymagają uchwały Rady Gminy Stare Juchy.